

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... .. frt 10.—

Félévre ... .. > 5.—

Negyedévre ... .. > 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körút 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

— 2. Budapest, november hó 15. —

Krónika.

Epistola.

— november 12.

Kedves Mórícz!

A mennyországból keltezett levelek immár olyan kopott, unalmas portékák, hogy bizonyísten nem is írnék neked, ha nem hinnéd, hogy én még élek.

Hited a Manasszes Danyi vallomásán épült. Ez a fundamentum rossz, de a hited jó. Én csakugyan élek, Mórícz, és pedig nem is úgy, mint ahogy minden óda utolsó strófája mondja: »Nem, nem halt ő meg« stb. Életem valóság. Nem csak a lelkem van közöttetek, de az alakom is. Shakespeare sem alkotott olyan örökkévaló, tökéletes embert, aminő én vagyok a magyaroknak. Hamlet, Coriolanus meg a többi halhatatlan visio, aki testté válik lelketekben, ha elolvastok három oldalt vagy ha a színpadra néztek, csupa köd hozzám képest. Még Mátyás király sem maradt annyira köztetek, mint én. Igaz valék. Költészetem és életem olyan kölcsönös oka volt egymásnak, úgy összeforrott a kettő a természet rendjében, hogy míg könyveim a világon vannak, én is veletek vagyok. A szellem halhatatlansága megadatik másoknak is. Én egyetlen mondhatom, hogy egész valóm él az idők végéig. Gondolkozom, cselekszem bennetek. Ezt a levelemet is megírhatja helyettem bármelyiktek. Vagy van az én szerelmesim között, aki ne tudná, mit szólnék én most vagy máskor?

Rosszban váltunk el, Mórícz. Hentaller, ki Szabad-szálláson jobban kellett nálam, azt sejtí, hogy te még a bolondok házába is akartál csukatni. Te tudod legjobban, hogy rosszul sejtí. A te szíved csak gyöngé volt, nem egyéb. Az enyim pedig erős, soha más. Ezért nem találkoztunk többé, immár negyvenkilencz esztendeje, mi két idegen ember, semmiben.

Saját lapod, a Hon, kiáltott ki az irodalom fejedelmének. Én republikánus vagyok, gyűlölök minden koronát. Ne sárga érczet, zöld babért hordjon fején a költő; korona csak egy van, de babér annyi terem az erdőn, hogy jutott volna neked is, Arany Jánosnak is. Királyi udvarod népe mindig olyan gyenge legényekből állott, akiket mi a Pálvaxban még a biliárdasztalunk közelébe se bocsátottunk volna. Több ez a véletlennél, vagy végzeted, hogy nem lehettél középpont, mert nem volt, aki környezzen?

Fejedelemségednek az lett a vége, hogy magad voltál a magad első alattvalója. Soha ember nem irt magáról annyi hiu dolgot, mint te. Nekünk nagyoknak illik tudnunk, kik vagyunk; és illik meg is mondanunk a világ szemébe. Én megmondtam. Ez erő. Amit te cselekedtél, az gyöngeség. Amaz a csillagokig érő önértet szava; ez egy önimádó olvasópörgetése. Ezen a réven lett divattá a magyar irodalomban valami, humor örve alatt léhaskodó hang, a komázás a közönséggel. Hát én se viseltem nyakravalót soha; de azért mindig atillában léptem a nyilvánosság elé. Te a taplósipkát tetted házi koronáddá; és vele álltál ki a fórumra. Egy Nap, aki papucsot visel.

Politikus pályádról nem is szólok. Haj, bár ne ártott volna magadat abba a nyomorúságba! Fenségedet minden sértés azon a réven érte. És annyi seb esett rajtad, hogy már meg se látszik, ha ujat kapsz. Hetvenkét esztendő korodban kirekedsz a képviselőházból, megbuktat egy hazafi, akinek a nevét se tudjuk; és erről csak egy perczig beszél az ország, olyan rendén való dolog, ugy nem lehet rajta megbotránkozni. És magadnak se fáj. Ez a te politikus pályád ítélete. Ötven esztendeig hiába vesztegetted az időt. Hogy jelentéktelen volt minden lépésed, abba szörnyű egyetértéssel nyugodtok bele: a világ is, te is.

És ez a fásult nyugalom immár kiterjed mindenre, ami a te politikusságoddal összefügg. Nem veszik észre a sebeket, sőt a sárdobást sem. Egy hang nem szólalt meg, mikor ezen a héten egy ujságban azt irták rólad, hogy a kalapodat tartod: hadd hulljon bele valami a szabadelvű pártkasszából. Nem szólalt meg senki. Szólok hát én, a magyar lélek. Szólok én, aki azt kiáltottam Vörösmartynak: »Nem én tépem le homlokodról, magad tépted le a babért!« Így sebezünk mi, ez a mi fegyverünk; és aki ellen fölemeljük, az ítéletnapig érzi. De az utca izapja nekünk arra se való, hogy a csizmánk érintse, nem hogy a kezünk; a fertősár nem fegyvere a magyaroknak. És mikor tégedet bemocskoltak ez undoksággal, ha más nem jött, én jövők, hogy letörüljem rólad és nemzeti közbecsületünkről.

Mert meg van még ez az izé, ha divatját is múlta, mint szó, 1848 óta. És ha a nyelvét öltögető rüpek csufolódva kérdi: »Hol van? Mi az? Ki az? Hadd lássuk!« azt mondom neki: »Itt van. Jókai Mór a neve. Hajtsa előtte térdet fattyú!« Igen, költőtárs, mi a magyar lélekdiadalmas dicsőségei vagyunk a nemzeti közbecsület és ma te a szemmel látható legnagyobb. A te öreg tested

a földi templom, melyben mindnyájan lakozunk: Balassa Bálint, Zrinyi Miklós, Pázmány Péter, Arany János meg én; és benned, mint szimbolumban egyesülnek mindenek, akik valaha régen vagy most, a jövődő mesgyéjén, győzedelemre, halhatatlanságba vitték, viszik a magyar lelket. Emberi gyarlóságaidnak sokasága mint lehelletpára tűnik el, mikor feléd, az utolsó nagy felé tekintünk. Porhoz kötött fogalmaink megszűnnek, alakod elenyészik, csak egy tiszta fényességet látunk; és benne tündöklük minden drága kincsünk.

És téged illetnek gyalázattal! Feléd merészkedik a becstelenség vádja? Megrendülne a hitem, hogy ez a nép méltó a multjához és joga van tovább élni, ha a rajtad esett halálos sérelem is csak szó nélkül oda sorozódnék a te politikai csetepatéid karczolásai közé. Vártam egy dörgő hangot, mely világgá kiáltja: »Tisztelet Jókainak!« De néma volt minden. Eljöttem hát én. Egyik kezem patyolat: letörölöm vele homlokodat, ott a babérlevelek alatt. Másik kezem vas: kilököm vele az irodalomból a szentségtörőt. És mind a két kezemmel megszorítom a tiedet.

Sándor.

Redivivus.

Kis muzsikám földhöz vertem,

Azután meg

Nagy szomorun megkegyeltem.

Enyvezgettem: balzsamoztam,

Szakadozott

Húrjait is rá bogoztam.

S ime, újból lantolgotok.

Bizony, bizony

Bolondság, de boldog vagyok.

Jékey Aladár.

Vannak emberek, akiket csak akkor lehet komolyan venni, ha nevetnek.

*

Azért asszony, hogy megbocsásson!

Herczeg Ferencz.

*

Olyan az asszony, mint a cseresznye, ha egyet tépsz, tíz hull utána.

*

Bracco.

Minden fölösleges, a mi kellemetlen.

Bracco.

*

Az ártatlanság az szép; az erény az már flastrom.

Rahel.

Egyformaság.

Irta: TÓTH BÉLA.*

Konstantinápoly európai külvárosában, Perán, egy téli éjszaka, játékházból jövet, befordultam a legtisztességesebb sörházba. Nemcsak azért, hogy egy kis álomadó italt szivjak magamba; de azért is, mert hazatérés előtt jól esett megpihenni valahol, ahol csönd, tisztaság és diskrét világítás van. Ahol nincsenek oláh herczegek, lengyel grófok, pávahangon visító orfeumi primadonnák, szennyes abroszok, bikabőrszítő vörös falak és metsző fényű gázlángok. Minden korhely a tanúm, hogy ilyenkor az az egy-két pohár *pale ale* igazi tisztító nedű; kimossa az ember lelkéből azt a sok ocsmányságot, amit az imént látott. És az a néhány kései sörívó, aki ilyenkor egyesével, meghúzódva üldögél az asztaloknál, jóleső vigasztalás, hogy ime vannak még becsületes, derék emberek is a világon. Mert aki éjfél után két órakor józanul, elmélkedve nézi, hogyan bizsereg pharában a fehér hab, okvetetlen igen jámbor, nyugodt lélek; lelkiismeretét nem terheli semmi rossz, nem fél a holnaptól és nemsokára oly ártatlan, csöndes álomba fog merülni, mint egy gyermek. Ezek az éjszakai, hallgatag sörívók mind jó emberek.

A szomszéd asztalnál egy csöndes öreg bácsi ült a pohár mellett, észre sem vettem volna, ha szomszúsága nem győzedelmeskedik nagy nyugalomán. Az álmos legények ugyanis nem hoztak neki sört, hiába ismételtette jó sokáig szép türelmesen: »*Garçon un bock!*« Végre rájuk recscentetett és pedig egyszerre vagy hat nyelven, portugállal olaszszal, némettel keverve a görögöt, törököt és francziát: »*Ferete mi zithon! Caramba! Arpa szu getir! Schweinkerl! Ancor un bicchiere di birra! Pezevenk! Un bock!*« A minek mind az volt az értelme, hogy sörre szomjuhozik a tisztas férfit.

Megnéztem a sör nyelvtudását. Szép, sima őszszakállú öreg ur volt. Barna bőréből ítélve déli francziának vagy spanyolnak hittem volna, ha a szeme nem oly világoskék. Magas, sötétpiros fezt és kávészínű bőrzubonyt viselt. Ez az északamerikai vadászruha igen bolondosan illett a törött süveghez. A lábán ötujjnyi vastag nemeztalpu kínai czipő volt, a nyakán indiai selyemkendő. Bő fekete bugyogója a norvég matrózok nadrágját juttatta az ember eszébe. Konstantinápolyban, e nagy álarczosbálban, minden nap annyi különös figurát látni, hogy végre ügyet sem vetünk rájuk; de ez a furcsa szerzet mégis izgatta kíváncsiságomat.

Méltóztatik tudni, hogy az éjfélutáni csöndes sörívókat valami csodálatos szabadkőművesség fűzi össze. Nem ismerik egymást, de azért nem idegenek. Ha egy megszólal, a másik azt hiszi, hogy rég félbeszakított beszélgetést folytatnak. Ezen a réven tíz perc múlva már tudtam, hogy kicsoda az én öreg szomszédom.

Meglepett, mikor elmondta, hogy redemptorista miszionárius; mert semmi papos nem volt rajta. Most épp Ceylon szigetéről jött, és Perzsia felé törekszik. De ott nem marad sokáig, mert visszatér vagy Japánba, vagy Dél-Afrikába, aszerint, amint majd feljebbvalói rendelik. Meglehet különben, hogy ismét az ausztráliai szigetekre küldik. Mindezt olyan egykedvűen, olyan félvállról mondta, mintha holmi kis kirándulásról volna szó.

Olaszul beszélgettünk. A miszionárius nyelve gyorsan pörgött; de egy egy kifejezésnél elakadt, mintha keresgélne kellene emlékezete dikcionáriumában. Gyakran használt franczia, spanyol és portugál szavakat is, melyek elvesztek a rokon olasz szóáradatban; de néha

* A *Boldogasszony dervise és egyéb históriák* című, az Athenaeum kiadásában legközelebb megjelenő könyvből.

angol, német, török és előttem egész ismeretlen nyelvű szöveget is kevert beszédébe. Ilyenkor aztán hirtelen visszatért az olaszra és úgy nézett rám, mintha bocsánatot kérne feledékenységéért. Egyszer egy egész mondatot valami csodálatos idegen nyelven mondott. S mikor kérdő pillantást vetettem rá, mosolyogva szólt:

— Ne haragudjék rossz szokásomért. Harmincz éve kóborlok a világban és fölváltva vagy husz nyelven kell beszélnem. Francia vagyok, de magam sem tudnám megmondani, micsoda nyelven gondolkodom. Összezárodott fejemben a tömérdek sok szó; azaz hogy jobban mondva: az erősebbek győztek. Vagyis mikor valamit ki kell fejeznem, mindig az a szó ötlök agyamba, amely szerintem a legjobban fejezi azt a fogalmat. Száz és száz dolog van, amit afrikai és ázsiai nyelvek sokkal könnyebben tudnak nevének nevezni, mint a tökéletes latin idiomák. Vagy legalább az én fülemben jobban csengenek. Néha kínai, néha tamul, néha japáni vagy tatár szó kergeti el ajkamról az olaszt, nem is szólva az európai nyelvekről, melyek tízével kínálkoznak; ami elvégre nem is csoda, mikor európai emberrel, európai dolgokról beszélek. Mindig a czélszerűség diadalmaskodik bennem. Ez az én zagyva nyelvem igen tökéletes: husz egynehány nép lelkének ereje egyesül benne. . . . Vettem észre, hogy megbámulta különös ruhámat is. Uram, ez a legbölcsebb öltözködés a világon. Hasonló a nyelvemhez. Megvan benne minden jó, amit különböző civilizációk teremtettek. Nincs jobb ing a jávai selyemnél. A kínai saru a legkitűnőbb lábbeli; soha nem fárad el benne az ember. Az amerikai bőrzubbony maga a kényelem. A fez áldás, mert minden okos ember borotváltatja a fejét. Nincs nemzet, melynek a ruhája annyi jót egyesítene magába, mint az enyém.

Fiatal, kalandokra vágyó ember voltam én akkor. Ez a világlátott, öreg irigységgel és érdeklődéssel töltött el. A Kelet elkábított. Azt hittem, hogy átlépve Európa küszöbét, egy új, idegen, fényes, tündéri mindenség tárul elém; minden lépéssel csodásabb, elragadóbb, meglepőbb. Félénken kérdeztem Pére Mathieutól: hányszor utazta körül a földet?

Unott kézlegyintéssel felelt:

— Ötször vagy hatszor, magam sem tudom már. Elfecsérelt idő az.

Tudom, hogy a nagy utazók szeretnek kérkedni és örömet játszásként a fásultat, az egykedvűt. Az öreg pap észrevette kelletlen meglepődésemet. Harsány *garçon un bockot* kiáltván a terem végén szundikáló legénynek, igazolni kezdte magát.

— Ne higgye, hogy henczegni akarok ön előtt. Valamikor én is reményektől dobogó szívvvel indultam útnak, meglátni ezt a roppant, ezt a tarka, ezt a végtelen változatosságú világot. A hajón megraboltam az álmom örét, hogy csak ne mulasztok el semmit, amit látni lehet. De már az első utamon az a meggyőződés támadt bennem, hogy a tenger mindenütt egyforma s a föld alakulásai mindenütt egyformák. Az Óceán olyan mint az Ádria, az Ádria olyan, mint a Sargatenger. Nagy víz, melyet hol ilyen, hol amolyan színre fest a nap, a felhőkavargás. De csak víz, egyforma víz. És mindenütt egy a föld is. Engem eleinte meglepett, hogy Afrika északi partjai és az olasz keleti kontinens között semmi különbség nincs; hogy a Cordilerrák szakasztott a svájci havasok, kivéve hogy tenger van a közelökben; hogy Egyiptom fővénye az onagy a dán homok-zátonyokkal. Lesujtott az igazság, hogy a föld csak föld, hegy csak hegy. Keserű csalódás ért, mikor egy-egy ausztráliai sziget körvonalaát ép olyanoknak láttam, mintha Corsika vagy Elba emelkednék ki a tengerből. És mindig egyforma volt fölöttem az ég is. Hogy a déli kereszt gyémántokból kirakott képe ragyogott-e a fekete boltozaton,

vagy a mi gönczölszekerünk, higgye meg, uram, igen csekély különbség, mert a mindenség egy és változatlan. Kezdetben csodáltam, hogy a nap, ahol az egyenlítő alatt fényesebb és nagyobb, mint nálunk; de csakhamar meggyőződtem, hogy ez mégis csak a mi régi napunk, holdunk. Eleinte nagyon hatott rám a déli növényzet. Ah a pálmálgetek, az őserdők, a kínai mangrove-szövények, az indiai bozótok kábitó szépek! Csakhogy az ember nemsokára érezni kezdi, hogy ez a nagy ujság is megszokottá válik s a vegetáció minden csodája csak lépcsőfok, árnyéklat a növényvilág egyetemében, a penész-től a libánoni czédrusig.

Az öreg most rágyújtott egy furcsa, fekete, szögletes szivarra.

— Az állatok? Hát az bizonyos, hogy elbámeszkodunk egy kicsit, mikor először jön velünk szembe az utcán tevé vagy elefánt, akit addig csak menaszériában láttunk. És nem mindennapi találkozás az első púpos ökör vagy tigris sem. De az állatvilág még könnyebben nivellálódik szemünkben, mint a vegetáció. Ausztráliában a kengurut, Afrikában a rinocérust, Amerikában a majmokat csakhamar oly egykedvűen nézzük, mint itthon a macskát, a lovat, a mókust. Az épületek? Aki egy-két évig utazik, hamar rábukkan arra az unalmas igazságra, hogy ház csak ház. A velencei Márk-templom, a renaissance palotái, a hindu bálvány-pagodák, a kínai tornyok, az iszlám mecsetei, a rézbőrű indián vigvámja és az eszkimó sátor megannyi fokozatai a civilizációnak s az emberkéz ügyességének; de egyik sem elég erős arra, hogy kiragadjon bennünket ebből az egyforma világból, és elvigyen valahova, ahol azt mondhatnánk: ez más csillagon van, nem a miénken. Ház csak ház, uram, higgye meg nekem. Az aranyos márvány Parthenon, és az egyiptomi felláh iszapputrija két véglet; de meg van közte a folytonos összekötő kapocs, mely mindent egygyé, mindent azonosává tesz.

A pap lehajtott fejjel s elmélyedve nézett a levegőbe; pupillája alatt látszott a szeme fehére, mintha messze távolba tekintene.

— A legegyszerűbb pedig a világon az ember. Az olyan apró különbségekről, minő a bőr színe, a koponya alkotása, nem is érdemes beszélni, mert elenyésző semmiség a civilizációk, társadalmak, szokások, erkölcsök, vallások nyelvek határvonala is. Az a kétezer millió ember, aki a föld téerein él, egy lelket hordoz testében. A szeretet, a gyűlölet, az indulatok, a bűnök, a jóság, a rosszság, a boldogság hajhászása, a küzdelmek, a remény, a kétségbeesés, az öröm a szenvedés egy mindenütt. És az egység a legnagyobb a halálban. Álltam európai nagy bölcsek, lángelmék halálos ágyánál, és a vaczok mellett, melyen emberevő vad haldoklott; láttam meghalni nemes hősokeket a csatatéren, és kínai kalózokat, akiket kettéfűrészeltek. Mind csak az ember volt; oly azonos, oly tulajdon egy a halandó a halálban.

Pére Mathieu elhallgatott, megitta maradék sörét, majd az órára nézett és fizetett. Még csak annyit mondott, hogy reggel alkalmasint nagy köd lesz, aztán rövidesen köszönt és eltűnt a teremből kivezető homályos, hideg sikátorban.

Az önzés minden nyelven tud, minden szerepet eljátszik, még az önzetlenségét is.

*

Sokkal több az olyan ember, akinek nincs csörgősapkája, mint akinek nincs czilindere.

*

Goethe és Napoleon.

— Jelenet. —

SZEMÉLYEK.

Goethe.

Napoleon.

Múza, sűgő.

Szin: Reggeliző szoba.

Napoleon.

Hej kamarás, szólítsa be
A németet. Mondja: jöhet.
Hogy is hívják? De itt a könyve:
(Felvesz az asztalról egy könyvet.)
Göt! Mosszjő Göt!
(Kamarás el.)

Itt nagynak nézik őkemét!
Tintanyaló! Hélas! ma, még
Leködni ilyet nem lehet.
De várjunk csak: tán már hamar,
Talán e század végével
Elpusztul az a babona
Mely azt tanítja, hogy derék
És halhatatlan az, kinek
Azt tartja kedve, hogy szöszölve
Olyan páros szókat keressen,
Melyek egymás alá leírva
Hiú rimekben összepengnek.
Bolond foglalkozás, mikor
Könnyebb a hirt igába fogni
S vontatni véle szekerünk,
Ha ezeket gyilkoltatunk
Csaták füstös, véres terén.
Az oszt' a rím, ha összebőg
Az ágyú innen s túlfelől,
Betű-sorok helyett pedig
Dülnek sűrű ember-sorok!
S kik élve jönnek vissza onnan,
Én rák ordítják *éljenők*,
Nem önmaguknak tudva be
Amit pedig hisz' ők csináltak:
Ez a poézis, hahaha!
(Goethe bejön.)

Múza. (Sűg.)

Büszkén emeld fel a fejed
E siheder bálvány előtt,
Ő nem mérkőzhetik veled,
Bitang hire bár nagyra nőtt;
Néki csak Mars szeszélye kedvez
— A vérre vágyó hangulat, —
S a halhatatlan istenekhez
Te önmagad törtél utat.
Ő csak rombolt, te csak teremtel,
Téged nem hajszol nemtelen czél,
Mint ezt a felkapott bakót —
Hát rám vigyázz, fogadj ma szót!

Goethe

(alázatos távolságban megáll Napoleon előtt.)

Napoleon.

(Végig nézve Goethét.)

— — — Vous êtes un homme.

Múza.

Bocsánat! (mondjad ezt utánam)
Bocsánat, »nagy« Napoleon,
E bókot én, bármint kívánjam,
Önnek vissza nem adhatom.

Bátor szerény e név, hogy »ember«,
De több nekem valóba' nem kell,
Elég nekem,
Ha ezt méltán viselhetem.
De ön uram, ki sok hadával
Ártatlanokra ront, lövet,
Kinek ünnep, ha vérbe gázol,
A kit holló-sereg követ,
Ki büszke, hogyha milliőkat
Nem érdemelt nyomorba dobhat,
Kinek az éhes árva, özvegy
Sirása szórakoztatás,
S a ki azzal dicsekvé jön-megy,
Hogy ezt tenni nem tudja más —
Sire, csak legyünk őszinték egyszer,
S őszintén szólva, ön — nem ember.

Goethe

(nem engedelmeskedik a Múzának; meghajtja magát és alázatosan motyog.)

Oh sire, oh sire, boldog vagyok,
Hogy embernek elismer ön.

Napoleon.

Derék, hogy ön drámákat ír!

Múza.

Uram, e ferde bók megest mi?
Végkép balek én nem vagyok;
Ön azt akarja elhitetni,
Hogy tőlem ezt, azt olvasott.
Igaz, hogy van kalóz-vezér, ki
A Bibliát olvassa, érti;
S csiklandja önt — jól tudja mért?
Hogy Sándor kedvelé Homért,
De jól tudom
Hogy opusom
Mind csak tegnap szerezte ön be
S e találkára készülődve
Valamely csekély hányadát
Kutyafuttában nézte át.

Goethe. (Mint fent.)

Oh sire, oh sire, milyen kegyes!
Hát olvasott ön engemet?
'Sz a legkisebb poéta is
Majd kiszalad a bőriből
Ha bár egy szobalányt talál,
Ki gyarló versit kérdezi.
Hát még ha ily híres, neves
Félisten kérdezősködik
Goethe Wolfgang Johann felől!

Napoleon.

A sors-drámát nem állhatom.
A sors! a sors! mily pusztító szó!
Manapság egy sors van csupán
A politika. Hein? igaz?

Múza.

A drámában biz az silányság,
De más a dráma, más az élet;
A sors, uram, nagy ur, kiáltsák
Bármily butának és hülyének.
A francziák nagy forradalma
Ha ki nem gyűl vak sors szerint,
S nem dobja önt e forgatagba,
A sors (a hülye sors megint!),
Nagyra vágyása mind hiába,
Ön makkot süt ma Korszikába.

Goethe. (Mint fent.)

Oh sire, oh sire! minden szava
Fényes, világos mint a nap;
Engedje, hogy előtte hasra
Vágódjam demüthig, ergebenst.

Napoleon.

Mehet barátom, majd Daru
A Legion d'honneur szalagját
Holnap önnek nyakába varrja.
(Göthe hátrálva el.
Az előszobában már várja a Múza.)

Múza.

No német! Burnót-zsák! Miért
Nem hallgattál reám imént?
Miért nem mondtál mindent utánam
Bátran?

Ez egyszer kapta életébe'
Ember szemközt e czenk bakót,
Ez egyszer vágthatá szemébe
A tiszta, meztelen valót,
S ez egyszer is elhagyta mersze,
Főlent papunk: motyog, haboz!
Johann Wolfgang, hát így teszel te?
No várj, ezért, majd meglakolsz!

Igen!
Faustod másik résziben
Csinálj a mit tudsz majd magad!
Lódulj! A múza meglakad!

Szabó Endre.

Krónika II.

Egy bohém királyasszonyról.

— nov. 12.

Nyájas olvasó, ne rázd többé hitetlenül fejedet, ha kedvelt ujságod megírja, hogy Hollandia bakfiskirálynője a napokban újra felfricskázta vala első miniszterét, a tiszteletre méltó Van Houten urat, hogy Alfonz, Európa legkisebbkoru fejedelme ismételten haragszom rád-ot játszott ősei koronájával hogy Natália egy éjszaka elverte Monte Carlóban fél Szerbiát, hogy Muzaffer Eddin fővezére fejéhez vágta a latin szintakszist, mint már annyiszor — : kedvelt ujságod korántsem tulzott. Te ugyan csak képzelmed szárnyain juthatsz azokba az exotikus országokba, ahol a korona viselői épp olyan emberek, mint például te; de őket ideröpi az orient-expressz egy-egy görbe estére s ilyenkor kedvelt ujságod lépten nyomon követi, hogy reggelre pontosan értesülj mindarról, ami előző éjszaka a Hungáriában zárt ajtók mögött történt. Oh ez a particulier sűrűn látott fejedelmeket, akik fejükön félrecsapott koronával duhajkodtak mindaddig, amíg a főudvarmester azt nem mondta: csitt! A Rácz Palik és a Munczyk vonója itt világosította fel a koronás-főket Magyarország önállóságáról; és a ballerínák piczi topánkáit, amikor csárdás közben összeverődtek, a maguk nyelvén szintén itt regéltek köteteket ami ezeréves multunkról.

Nem tudom, dicsőség-e mindez, vagy pedig annak az ellenkezője? Hogy Magyarországot nem geografiailag,

hanem koreografiailag ismerik meg azok, akik a geográfia csinálják? Hogy valahányszor a magyart akarja megszeretni a föld egy-egy hatalmasa, mindannyiszor a cigányt szereti meg? Hogy bohém királyoknak ez az ország, a Kárpátoktól az Adriáig nem más, mint egy nagy chambre separée, ahol a művelt világ ellenőrzése nélkül lehet a pezsgős-poharakat falhoz vágni? Olyas hirt terjeszthettek rólunk külföldi barátaink, hogy Magyarország Európa — Ős-Budavára, amely a sors különös kegyelméből ezeréves koncessziót kapott. És ha a németek ezermester uralkodója csakugyan megtisztelt volna látogatásával: ma már több te-tu pajtása volna Magyarországon Vilmos császárnak, mint amennyi Wlassics kultuszminiszter urnak van.

De hát a német császár nem jött; újabb zenekompozíciói és készülő drámája az idén elvonták minden szórakozástól; neki fájhatott legjobban, hogy a mi hétországra szóló lakzinkon még csak egy magyar pohárköszöntőt se mondhatott el. Ezek a fránya magyarok bizonyára vállukra emelték volna s tiszteletére nemcsak a juniusi banderiumot ismételték volna meg, hanem az egész mileniumot. Ez a da capo, fájdalom, elmaradt; de hagyományos vendégszeretetünkől, bolondos jókedvünkől, confettinkből és szerpentin-szalagjainkból annál több jutott Europa egyéb koronás urainak és asszonyainak akik idejöttek inkognitóban — vagyis magyarul: mulatni.

Pezsgő mellett kötött ismeretségek tudvalevőleg addig tartanak, amíg a mámor tart. Nappal senkit se mer tegezni a cigány; korhely czimborádnak, a ki tegnap éjszaka még a kebleden zokogott, ma nem viszonzod már a köszöntését sem. Mi szintén mámoros perczeinkben ölelkeztünk dynasztákkal, de viszont nagyon jól tudjuk, hogy odahaza őket is csak az ötfelvonásos Aba Sámuelekhez viszik, nem pedig a Barrison lányokhoz. A pajtáság nem tart Marcheggen túl és mikor az udvari vonat az első fekete-sárga pózna mellett elrobog, a felségek ajkain ismét csak az a bizonyos szertartásos mosoly ül, Magyarország pedig cigányostul, csárdásostul újra csak belefoszlik az összmonarkia bizonytalan körvonalaiba.

De jó nekünk ennyi is. A mi királyi udvarunk fényéből édeskevés hull reánk: annál szivesebben sütkérezünk fejedelmi vendégeink fényében, kivált ha ez a fényesség egy csodaszép asszony szeméből árad és alaposan megbizsereggeti lojális idegeinket. Portugália bűbajos királyasszonyába — a ki akkor is szép asszony maradna, ha véletlenül nem volna királyné — egyszerűen beleszeretett egész Budapest; kocsijába az obligát kérvények helyett rózsaszínű szerelmes levelek röpültek s ha még egy hétig itt marad, az »Amaliához« címzett lírai versek egy csapással lendítettek volna a hanyatló magyar lantosiparon. Frufrus fejecskéjéből a legbohémabb gondolatok pattantak ki azalatt a pár nap alatt, a melyet Budapesten töltött, bizonyosságot tévén arról, hogy nem csak akar, hanem tud is mulatni.

A korona nimbusát Portugáliában hagyta, asszonyi voltának bája hódította meg a lobbanó magyar vért. Hogy Portugália csak egy lépés Spanyolországtól, arra a földrajz megtanított, de hogy a spanyol etikettől a

portugál fesztelenségig — szintén csak egy lépés, azt az első portugál asszonytól tudtuk meg. És mennyi fikikával adta meg ez az Orleáns-liliom a Hasznosnak, a mi a hasznosé és a Kellemesnek, a mi a kellemesé! A himnust állva hallgatta végig a népszínházban — de utána az orfeumba hajtattott; megnézte a történelmi kiállítás erekllyeit — de a Hungáriában akkőzben már gyantázták a cigányok vonójukat s a balletleányok cipellőiket. Megérintette előbb szivünkben azt a bizonyos hurt, a melyen fejedelmeknek olyan könnyű »dur«-ban játszani, hogy azután folytassa játékát a »moll«-hurokon. Reprezentált, mint egy királyné és lumpolt, mint egy asszony!

Bolondos éjszaka volt az a hétfő. A cigányok veszekedett jókedvvel nótáztak Európa legszebb koronás menyecskéjének fülébe, az orfeum balletje pedig pezsgő-durrogás közben beletánczolt a szürkületbe. A Murger bohémjeinek házi báljai se voltak vidámabbak és fesztelebbek. Talán még most is ott vigadna a fejedele-asszony, ha a főudvarmester virradatkor urnője fülébe nem sugja:

— Felséges asszonyom, a fogat előállott. Megyünk a vasuthoz. Vége van az aranjuezi szép estéknek, utazunk — Aranjuezebe...

És a szép Amália egy ezresbankót csusztatva a primás kezébe, épp oly szomoruat sóhajtott, mint más gyarlandó asszony, ha a bálteremből az utca félhomályába lép, a melyet a lámpaoltogatók sietnek nappallá varázsolni. Nem az a szomorú, hogy már reggel van, hanem hogy már nincsen éjszaka.

Mákony.

Nehéz napok. Kiűn szürke égbolt,

Unalmas őszi permeteg.

A munkából több, mint elég volt.

S nincs nyugtom, nem pihenhetek.

Fáradt vagyok. Nehéz a járom.

Melyet reám rak a kenyér,

S odimba, ha igám lerázom,

Lelket riasztó gond kísér.

... Jer képzelet, te édes álmom,

Leikem vidító mákonya!

Benned naponta megtalálom,

Mit a való nem ad soha.

Átjár az alkotásnak kéje,

Melyet oly ritkán érezek,

S látom ragyogni, célhoz érve,

Mi bennem forr, vagy lánggal ég.

S ekkor jöhetsz, kegyetlen élet,

S befoghatsz újra. Már megyek.

Hulljon reám korbácsütésed,

Jöhetnek a gondfellegek.

A mákony mérges gyönyörével

Elgyötrött idegszálakon

Agyamhoz nehezebben ér el

Az öntudatos fájdalom.

Ne is beszéljete le róla.

Méreg, bár mohón élvezem,

Naponta az az egy kis óra

Mindennél többet ér nekem.

Igaz: álmomban rászed csalárdul,

Igér a mámor s mit sem ad,

De jól esik, és ráadásul

Könnyebben hordom az ígát.

Kampis János.

Kinek mondja el bánatát?

— Csehov P. Antal rajza. —

Esti szürkület. A lámpák körül, a melyeket csak az imént gyújtottak meg, nagy nedves pelyhekben, lomhán keringett a hulló hó s finom, puha rétegben vont a háztetőket, a lovakat, a járókelők vállát és sapkáját. Potapov Jona, az egy fogatu bérkocsis olyan fehér, mint a kísértet. Össze hajlott, amennyire csak az élő test képes összehajolni, mozdulatlanul ül a bakon. Ugy látszik, hogy ha egy egész hógörgeteg zuhanna is rá, nem tartaná szükségesnek, hogy lerázza magáról a havat. A lovacska is fehér és mozdulatlan; mozdulatlanságával szögletes formájával s botokhoz hasonlító egyenes lábival még közről is épen olyan, mint az olcsó, játékra való fa-ló. Minden valószínűség szerint gondolkodik valamin. A kit elhoztak az eke mellől, a megszokott szürke környezetből s ide dobtak ebbe a zűr-zajba, ezekbe a csodálatos fényes utcákba, végett soha nem érő lármába, a futkosó emberek közé, annak lehetetlen el nem gondolkodni.

Jona és a lovacska már régóta állnak egy helyen. Még ebéd előtt jöttek ki az udvarról, de utas csak nem akad még mindig. De íme: a városra leszáll az esti homály. A lámpások halvány derűjét élénk fényesség váltja fel s az utcai zaj eléri a fortissimot.

— Izvoscsik! * A Vyborgszkájára! ** — kiált valaki; — isvoscsik!

Jona kinéz hóval bevont szempillái alól s egy katonát lát maga előtt, csuklyás köpenyegben.

— A Vyborgszkájára! — ismétli a katonatiszt; — alszol vagy mi lelt? A Vyborgszkájára.

Annak jelöl, hogy megértette, Jona ránczigálni kezdi a gyepőjét, amitől a ló válláról és hátáról lehull a hó. A katonatiszt beül a szánkába. A bérkocsis cset-tentget a nyelvével, fel-felemelkedik a helyéből s inkább szokásból, mint szükségből suhintgat az ostorával. A lovacska is kinyújtja a nyakát, meghajlitja bothoz hasonló lábait s határozatlanul indul el a helyéből.

— Hova mégy, vaksi?! hangzik Jona felé mindjárt az első percekben a sötét, fel- és lehullámzó emberáradatból; — hova visz az ördög? jobbrrrra tarrrrs!

— Hiszen te nem tudsz hajtani! Jobbra tarts! — haragoskodik a katonatiszt.

Egy hintó kocsisa káromkodik, egy gyalogjáró pedig, amint az utcán keresztül akar szaladni, épen bele-

* Kocsis! — ** Városrész Szt.-Pétervárotr.

ütődik havas könyökével a Jona lova orrába. Jona izeg-mozog a bakon, mintha tűkön ülne, könyöke egyre mozog s úgy jár a szeme mint a megrémült tüzkárosultnak és nem bírja megérteni, hol és miért van ő itt?

— Milyen semmirevalók ezek mind! élcel a katonatiszt, — mind készakarva elédbe kerülnek, hogy gázold el őket. Bizonyosan összebeszéltek.

Jona visszanéz és ajkait megmozgatja... Látszik, hogy valamit akar mondani, de torkából nem jön ki más, mint egy rekedt sohaj.

— Mi? kérdi a katonatiszt.

Jona görbén mosolyog, megerőlteti torkát és rekedten mekeg:

— Tetszik tudni, uram... izé... a fiam meghalt ezen a héten.

— Hm! mitől halt meg?

Jona egészen visszafordul a katonatiszthez és így szól:

— Hát ki tudja azt, hogy mitől? Talán forrolázott... Három napig feküdt a kórházban és meghalt... Az isten akarata.

— Térj ki, ördög bujjék beléd! — hallatszik a sötétből; — talán berugtál, vén hunczut? Nyisd ki a szemed.

— Hajts, hajts! — biztatja a katonatiszt, — hiszen így holnap reggelre sem érünk oda. Ne sajnáld azt a dögöt!

A kocsis megint kinyújtja a nyakát fel-felemelkedik a helyéből és esetlen gráciával suhintgatja meg az ostorát. Azután néhányszor visszanéz a vendégére, de ez már behunyta a szemét s a mint látszik, semmi kedve sincs a kocsisal a párbeszédet folytatni. A Vyborszkáján Jona kiszállította vendégét s megállt ott egy kocsma előtt; újra összegörnyedt a bakon és mozdulatlanul maradt. A nedves hó megint fehérre festette őt is, a lovacsáját is. Elmult egy óra, el kettő.

A gyalogjárón sárczipóikkal hangosan csattogva és egymásközt szitkozódva három fiatal ember jön; kettőjük magas, vékony, a harmadik alacsony és púpos.

— Izvozcsik! A policzejszkij hídhöz! — kiált reszelő tenor hangon a púpos; — hármunkért kapsz egy dvugrivennyt.*

Jona megint megránczítja a gyeplőt és csettent a nyelvével. A dvugrivennyj ugyan igen kevés ezért az utért, de mit nézzen ő arra. Egy rubel, vagy egy pjáták** — neki most mindegy, csak utas akadjon. A fiatal emberek dulakodva és szitkozódva oda mennek a szánkához s mind a hárman egyszerre másznak fel az ülésre. El kezdődik annak a kérdésnek a tárgyalása, hogy ki legyen az a kettő, aki ülni fog s ki az az akinek állani kell? Hosszas civakodás, makacskodás és dühösködés után elhatározzák, hogy a púpos fog állani, mert ő legkisebb.

— No hajts! — reszeli újra a púpos, megállva és lélegzetével a Jona nyakát fujva; — vágj rá arra a lóra. No, hanem még a sapkád is furcsa ám, pajtás! Ennél külömbet tán az egész Szt.-Pétervárott sem lehetne találni.

— Hihhi... hihhi... nevet Jona, — amilyen van.

— No, csak hajts! Talán az egész uton így akarsz mászni? Igen? Hát ha egy nyaklevest adok?

— Szédül a fejem, — mondja a hosszú fiatal emberek egyike; — Dukmászovénál tegnap kettesben a Váskával négy üveg cognacot ittunk meg.

— Nem értem, hogy lehet így hazudni — mérgelődik a másik hosszú — úgy hazudsz, mint egy szarka.

— Isten úgy segítjen, hogy igaz.

— Olyan igaz, mint az, hogy a fejed tetején ülsz.

* Husz kopejkás ezüst pénzdarab. — ** Öt kopejkás pénzdarab; innen a *peták*.

— Hihhi, — nevet Jona, — beh vig urak!

— Piha, ördög bujjék beléd! — türelmetlenkedik a púpos, — fogsz-e gyorsabban hajtani, vén madár-ijesztő? Hát ez hajtás? Vágj rá azzal az ostorral. No, az ördögbe is! No! Még jobban!

Jona érzi a háta mögött a púpos mozgó testét és mérgelődő lihegését. Hallja, hogy fenyegetik, szidják, látja az embereket s az egyedüllet érzése lassankint elszáll a lelkéről. A púpos addig fenyegetődzik, míg végre egy kacskaringós, emeletes káromkodásban tör ki s erőt vesz rajta a köhögés. A két hosszú fiatal ember valami Petrovna Nagyezsdáról kezd beszélni. Jona visszanéz rájuk. Azután megvárva egy rövid szünetet még egyszer visszanéz s dűnyögve szólal meg:

— Nekem pedig... izé... ezen a héten meghalt a fiam.

— Mindnyáján meghalunk! — szól a púpos lihegve s megtörülgetve a száját a köhögés után; — no. csak hajts, hajts! Uraim, én nem birom tovább kiállani ezt a mászó menést. Mikor érünk így oda?

— Hát élénkítsd fel egy kicsit... egy jó nyaklevessel.

— Hallod te vén tűzok? Mindjárt megtörülöm a nyakad! Ha az ember veletek sokat teketóriázik, jobb ha gyalog megy! Hallod-e, vén medve? Vagy nem is hederitesz a szavamra?

S Jona inkább érzi, mint hallja a háta mögötti fenyegetést.

— Hihhi! nevet, mikor csakugyan megkapja az ígért nyaklevest, — vidám urak, az isten éltesse őket sokáig.

— Izvozcsik: van-e feleséged? — kérdezi az egyik hosszú.

— Nekem? Hihhi... vidámak az urak! Mostanság nekem csak egy feleségem van: a nyirkos anyaföld. Hi-hohó! Tudniillik a sir... Meghalt a fiam, én pedig élve maradtam... Csodálatos dolog ez... eltévesztette a halál az ajtót. Ahelyett, hogy én hozzám jött volna be, bement a fiamhoz.

S Jona visszafordul, hogy elmondja a fia halálát, de itt a púpos fellélegzik s kijelenti, hogy hálstennek megérkeztek. Jona megkapva a dvugrivennyt sokáig néz még a mulató fiatal emberek után, akik eltűnnek egy kapu sötét aljában. Jona megint egyedül van s újra csendet érez maga körül. Rövid időre eltűnt szomorúsága újra visszatér s még nagyobb súlylál nehezedik a lelkére. Jona szemei izgatottan és fájdalmasan járnak az utca két oldalán zsi bongó embereken: mintha azt keresné, hogy ez ezer meg ezer főnyi sokaságban nem akad-e hát ha csak egy ember is, akinek ő panaszát elmondhatná? De a tömegek tovább futnak, nem veszik észre sem őt, sem az ő fájdalmát. Az ő fájdalom pedig oly nagy, oly határtalan. Ha felszakadna a lelke s kifolyna abból a fájdalom, hát az előntené ezt az egész világot... s mégsem látható az! Ugy el tudott bujni egy ilyen hitvány emberkében, hogy se fényes nappal, sem lámpással azt meglátni nem lehet...

Jona meglát egy házmestert s megszólítja.

— Hány óra lehet most, földi?

— Tíz. Minek áltál meg itt? hajts tovább.

Jona elhajt onnan néhány lépésnyire, összegörnyed és tovább búsul. Nem tartja már célra vezetőnek, hogy valakit megszólítson. De öt perc is alig mulik el, midőn felegyenesedik, megrázza fejét, mintha valami fájást érezne, aztán megrángatja a gyeplőt. Nem bírja tovább.

»Jerünk haza!« gondolja magában.

S a lovacsája, mintha csak megértette volna az ő gondolatát, gyors ügetésnek ered. Mintegy két órával később Jona már ott ül egy nagy piszkos kemencze mellett. A suton, a földön, a lóczákon alvó emberek horkol-

nak. A levegő nehéz, fülledt. Jona ránéz az alvókra egyet vakarózik és sajnálja, hogy ilyen jókor hazajött.

— Még csak zabra valók sem kerestem, — gondolja magában. — Ettől vagyok én olyan szomorú. Az olyan ember, aki érti a mesterségét... aki maga is jól van lakva... akinek a lova is jól van lakva, mindig jól érzi magát.

A szoba egyik szögletében felkel egy fiatal izvozcsik, krárog és a vizes vödörhez megy.

— Ihatnál? kérdi Jona.

— Persze hogy ihatnám.

— Ugy. Egészségedre váljék. Hát azt hallottad-e kedves czimborám, hogy meghalt a fiam? ezen a héten történt... a kórházban. Milyen csapás!

Jona nézi, hogy milyen hatást csináltak szavai, de semmit sem lát. A fiatal izvozcsik visszabújt, fülére rántotta a takaróját s már újra hortyog... Az öreg sohajtozik... Mint amilyen ihatnékja volt annak a legénynek, épen olyan beszélhetnékje van neki. Nemsokára egy hete lesz, hogy meghalt a fia s ő ezt még eddig senkinek sem mondhatta el annak rendje és módja szerint. Pedig ilyesmit apróra kell elmondani... illő szünetekkel. El kell beszélni: hogyan betegedett meg a fiu, hogyan kislódott, mit beszélt a halála előtt, hogyan halt meg... Aztán le kell írni a temetést, azután azt: hogyan ment ő el a kórházba a boldogult ruhájáért. A faluban egyedül maradt most már a leánya, Anyiszja; arról is beszélni kellene. De még mi mindenről kellene beszélni! A hallgató hadd sohajtozna, hadd sopánkodna. Asszonyokkal beszélni ilyenről még jobb. Az asszonyok ha ostobák is, de már a második szó után bőgve fakadnak.

— Meg kellene nézni a lovat, gondolja Jona, — aludni még ráérek... oh, aludni elég idő van!

Felölti a kaftánját s bemegy az istállóba, ahol a lova áll. Jona zabra, szénára és a hideg időre gondol. Mikor egyedül van, a fiáról nem tud gondolkodni. Beszélni tudna, de magában gondolkozni róla, maga elibe képzelni azt — lehetetlen!

— Zabálsz? — kérdi Jona a lovától, látva annak fényes nagy szemét, — no csak egyél, egyél. Ha nem birtunk zabra valót szerezni, hát érjük be szénával... Igen... Vén vagyok én már kocsiskodni... A fiának való munka volna ez, nem nekem. Az igazi izvozcsik volt. Csak élve maradt volna.

Jona egy kis ideig szünetet tart, aztán folytatja:

— Ugy bizony, kedves fakócskám! Meghalt Jonyco Kuzjma. Minden jókat kíván és el elment... fogta magát és meghalt... Hát mostanság tegyük fel, hogy neked van egy kis csikód és te annak a kis csikónak az édes szülő anyja vagy. És egyszerre csak, tegyük fel, hogy az a tulajdon kis csikó minden jókat kíván és felfordul... Ugy-e bizony, hogy nagyon sajnálnád?

A lovacska ropogtatja a szénát, hallgat, és meleg párákat fú a gazdája kezére.

Jona neki melegedik s elbeszél mindent a lovacskájának.

Oroszból: Sz. E.

Profilok.

Tanulmány Crackanthorpe Hubert *Hajótörés* című művéből.

Lili és Móricz már vagy három hónapja jegyesek valának.

Lili Quilford városka szélén, egy félre eső villában lakott a nagynénjével, Lisbet nénivel és Móricznak abban a városkában állomásozott az ezrede.

Lili zsenge korában jutott árvaságra, az édes anyját nem ismerte, kicsi korától fogva csupán Lisbet nénire emlékezett. Apjára még valamelyest emlékezett, jölehet az is korán elhunyt. Bookmaker volt, Lisbet néni szobájában a kandalló fölött pompázott kiszínezett arcképe; egy puffadt, rezes arcú férfi, csücskös fehér kalapban, hosszú szürke porköpenyben, vörös virággal a gomblyukában. A neve alá volt írva: Maguires James — a poczkos Kóbi.

A mig élt, a poczkos Kóbi szerencséje híres volt, úgy tudták felőle Dárius kincsével kell birnia. Ugy hitte Lisbet néni is. Hanem egyszerre csak meghalt és csodálatosképp mikorra adósságait kifizették, alig maradt utána pár száz forint. Senki sem tudta hová uszott el a sok pénz és Lisbet néni ezt a csalfaságot nem bocsátotta meg neki soha. Ezt az álnok, kaján árulást. Siratta azt a sok pénzt és sirt bőszen dühében, hogy ő még csak nem is segíthetett elverni azt. Ő, a ki rendben tartotta a házat, mióta a felesége meghalt; ő ki árváját gondozta, mint egy hú anyja, a ki kuporgatott és szűkölködött, mig az az ember, az ő tulajdon bátyja kijátszotta őt.

Ettől fogva gyűlölte az édes testvérét. És gyűlölte napról-napra, évről-évre mind jobban, haragja az évek multával korántsem csökkent, sőt öregbedett. Csak úgy tudott megemlékezni róla, hogy földig gyalázta.

Sovány, csontos kis némbor volt ez a Lisbet néni; álla hegyes, orra horgas, szemei szintelenek és szemhéjjai állandóan gyuladtak valának. A leány előtt következetesen szidta az apát. Iszákos is volt Lisbet néni, főleg a pálinkát nagyon szerette, ha pedig leitta magát, valóságos rohamok lepték meg. És ilyenkor szegény Lilikén töltötte ki boszuját, pedig talán szerette is Lilit, de ő esett legközelebb. A dolog rendesen avval kezdődött, hogy Lisbet néni szidta Jacket és megerőltette emlékező tehetségét hogy mentül több galád vonást mutasson ki benne. Lilinek ilyenkor szintén forrt a vére, nem mintha nagyon rajongott volna néhai apjáért — hiszen a mit Lisbet néni mellet felőle hallott épenséggel nem volt tiszteletet gerjesztő — hanem azért Lisbet néni ócsárlása végig sértette. Néha napján ugyancsak viharos jelenetek folytak köztük. Ennek következtében Lili — habár máskülönben megfértek volna egymással — ösztönszerűleg, szíve mélyéből megvetette Lisbet nénit.

Akkor délután pedig, mikor a kis kocsiban Móricz oldalán hajtott, valahogy ez a gyűlölség egyszerre csak kiáradt lelkében és egészen elöntötte.

II.

Röpkültek előre. A ló patkója csattogott, kopogott a fehér kőuton. Lili feje Móricz válla felé konyult, komor gondolatokba volt mélyedve. Egyszerre tűnődve kérdé Móriczot: »Mikorra várod leghamarább az apádat?«

»Az apámat? — hát lássuk csak. Most még egyelőre két hetet Bombayban tölt, az uton pedig aligha fog sietni. E szerint vagy egy hónapba kerül mig Angliát eléri. Istentelenül sok idő, mi?«

»Oh Móricz, mire jó e várakozás? Úgy sem fog soha bele egyezni. Kelnénk inkább össze mihamarább.«

— Ha az én nemem egzisztálna, mondá a számár, az emberek azt se tudnák, hogy hogy hijják egymást.

*

A biblia is véget ér az utolsó lappal.

*

Ne dicsérd a kendert a vászon előtt.

*

A férfi hanyagul eldobta a gyepőlőszárakat és keztyűs keze közé fogva a leány arcát, magához vonta. Ajkaik találkoztak. Ekkor két karjával átfogta és egészen magához emelte a lányt. A csók hosszan tartott, végre a lány nyöszörögni kezdett, erre elengedte.

»Lásd te nem ismered az én öregemet«. Mondá. »A mi pedig a czudar rokonságomat illeti, azok annyi félét össze hazudtak rólad, azaz nem is annyira rólad, hanem a nénéről, meg az apádról, meg — na, egyszerűen sok mindenféle piszkos dolgot összehordtak. Hanem, ha egyszer az öreg téged színről-szinre lát, minden jóra fog fordulni. De persze, ha te minden áron akarod, megesküdhetünk akár a jövő héten, bár a mondó vagyok, tanácsosabb lenne várni. Ha nem várjuk be az öregot, megeshetik, hogy ezzel haragitjuk csak meg igazán és kitagad a részből«.

»Oh istenem, be csunya önzés is volt tőlem másra gondolni, — persze hogy meg várjuk apádat kedvesem. Csak —

»Nos?«

»Nagyon gyűlölöm Lisbet néni«.

»Tudom. De lásd már nem soká tart«.

Ekkor beérkeztek a városba.

»A kapuig vigyelek?«

»Nem, tégy le a szent Lukács szobra előtt. Onnan gyalog megyek haza«.

A férfi megállította a kocsit és a lány lemászott. »Aztán holnap jókor Nesztoneknál légy!« kiáltott utána és megcsapkodta a lovakat. A jármű zörögve gördült végig a csendes utcán.

III.

Az öltöző asztalon egy árva gyertya lobogó lángja üzent hadat a terjengő éji árnyaknak és azok legyőzve mosolyogtak vissza a szoba sarkaiba. Lili dagadt szemhéjakkal és kivörösödött arczczal bámult ki az ablakon.

Künn csend volt. A föld álmát aludta. Az átelleni mezőkön előmlött a hold fehér fénye, az égen egy pár bolyhos felhő kergetődzött. Valahol a távolban egy kutya ugatott. Majd ismét csönd lett mindenütt. Lili az ágyra vetette magát és arcát a párnákba temette. A hideg vászon hűsítőleg és józanítólag hatott forró fejécskéjére.

Elmult az örült vágy, levetni magát az ablakból, hadd tudná meg a világ, mibe kergette Lisbet néni?

Most már egész valóját csupán egy gondolat uralta: soha, soha viszont nem látni azt az asszonyt.

Ez az elhatározás megdönthetetlen volt; ettől habár csak egy hajszálnyira eltérni, fizikai képtelenség lett volna. Egyelőre azonban még türtőztetni kelle magát és nyugtalanul fészkelődött, hogy újabb hús helyet leljen a párnákon.

Mialatt ezt cselekedné, a konyhabeli jelenet víziója újra megéled előtte. Látja Lisbet néniét, a mint a konyha asztalhoz támaszkodva áll, kontya féloldalvást csuszott, már nem is beszél, inkább csak rikácsol és hápog. Most esik meg először, hogy Móriczra jár rá a nyelve és ez az a mi, az amugy is elmérgesedett helyzetet végkép megérleli.

Lilit vak, örületes vágy lepte meg, hogy beléje fojtja a lélekzetet, elnémitsa örökre. Ott feküdt előtte egy napernyő, azt fölragadta és teljes erővel föbékölintotta véle Lisbet néni. Ennek a jelenetnek még az emlékénel is édelegve akadnak meg gondolatai. Szokatlan, vad gyönyör remegtetti meg, ebben az ütésben benne van az évekig visszafojtott minden gyűlölet.

Lisbet néni tompa segélykiáltást hallatt, mint a kit váratlanul ér valami testi fájdalom és lebukik a földre, estében egy rakás tányért is magával ránt.

E nagy zsivajra Lilinek is megdermedt a vére, de már a következő pillanatban, mihelyt Lisbet néni megpróbál föltápáskodni, újra előnti a gyilkos, vad szenvedély.

Másodszor is suhint ernyőjével és Lisbet néni vissza hanyatlik. Feje nagyot puffan a földön és ez a tompa zuhanás az, mely végre magához téríti Lilit. Isszonyu hang az olyan, át meg át járja a tettes lelkét.

A lány ekkor hisztérikus zokogással egy székre hanyatlott. Lisbet néni pedig nagy bajosan fölhasználódott és érthetetlen mormogással kitápolygott a konyhából. Ezek a képek jártak egész éjjel Lili lelke előtt. Nem birt tőlök menekülni, nem birta elriasztani. Pedig ahányszor fülébe csendült a vén asszony káromlása mindig újból és újból felzudult benne a gyilkos indulat; ám ha fejét vélte koppanni hallani, könnyei patakzának két szeméből.

IV.

Az indóház terasszján zsibongott a nép; némelyek lóttak, futottak, vagy csoportban ácsorogtak, sokan czéltalanul lődörögtek.

Egyszerre hangos tüszköléssel, pöfékeléssel közeledett egy masina és zakatolása az egész óriás épületet megtölté zajjal. Sötét füstfellegek gomolyogtak ki belőle és lassan szerte illantak a boltozatos tető alatt.

Idestova délre járt az idő. Mikor Lili utóljára ébredt föl kicsiny hálókamrájában, azaz utóljára Lisbet néni házának fedele alatt, a nap már magasan állt az égen. Mégis inkább kimerültnék érzé magát a ruhákban való alvástól, mintsem fölfrissültnék.

Lopódzva haladt le a lépcsőkön és szökve hagyta el a házat. Mégis beleütközött a szolgáló leányba, ki bamba vigyorgással jelenté neki, hogy az asszony még alszik.

Lilinek kezdetben az volt a szándoka, hogy egyenesen a kaszárnnyába fut Móriczhoz; könyörögni fog neki vegye feleségül azonnal. Mi más volt még hátra; miután eltökélte Lisbet nénihez nem térni vissza többé soha. Hanem fele uton elfogta a kétség. Mintha minden tagja megbénult volna, nem birt tovább menni. Eszébe jutottak Móricz tegnapi szavai: — »Lásd már nem tarthat soká«.

Bizonyynyal ma is vissza küldené néniéhez és még egy pár heti kitartásra ösztökléne. Neki argumentálni kellene, a mihez csöpp kedve se volt. Kigondolta tehát, hogy inkább a legközelebbi vonattal Londonba utazik és onnan telegrafál Móricznak, jönne utána. Akkor majd Móricz is belátja, hogy ő többé vissza nem mehet.

És megcselekedte.

Hanem most a Quilfordi vonat megérkezéig legalább is negyedfél órát kellett várnia. Ha ugyan a sürgöny jókor került Móricz kezébe és ő mindjárt a legközelebbi vonatra felülhetett. De megeshetik, hogy Móricz nincs a kaszárnnyában, mikor a sürgönyt hozzák. Négy órakor pedig a tegnapi megbeszélés szerint Nesztonekhoz fog menni. Az a kérdés betér-e előbb a kaszárnnyába, vagy a szolgálja utána viszi-e a telegrammot?

Ezen töprengett Lili és mialatt izgatottan tipegett a perronon ide oda, agyában százféle lehetőség is megfordult.

* * *

Négy hosszú óra telt el a várakozásban. A hordárok hosszú sorfalat állva szegélyezték a terasszot mikor a vonat beröpillt.

A kocsiajtók föltárltak, az utasok özönlöttek kifelé. Móricz sehol sem volt látható.

(Folytatjuk.)

Krónika III.

A párbaj-orvos.

— nov. 14-én.

No lám, lám, ki hitte volna? A párbaj-orvos meg akarta magát mérgezni, mivel lopáson érték. Ezt senki se hitte volna felőle. Mindenki azt várta, hogy aki annyiszor asszisztált a durranó fegyvereknek, az majd főbe durrantja magát is. És morfiummal akar végezni! Ezért ki kellene golyózni.

*

A felelősséget mindenért, amit itt irok, áthárítom a rendőri sajtóirodára, mely a halott-lopás ujságbeli közleményeit autentikusoknak mondja. Ha tehát a párbaj-orvos úr engem provokálna, amint egy nyilatkozata szerint az *Esti Ujság* szerkesztőjét is provokálni szándékozik, én nem állok ki. Amire segédei bizonyára becsületbiróságot fognak követelni, mely becsületbiróság engem esetleg diszkvalifikál. Épen ezért eleve a felelősséget a rendőri sajtóirodára hárítom, végső esetben megkívánom, hogy kihívó fél intézze el előbb ügyét Bérczy kapitánynyal, akinek vallató kérdései szintén becsületsértés számba mehetnek.

Ezek után pedig nem habozom kijelenteni, hogy a mennyire kinos feltűnést keltett a szenzációs lopás, nekem ez az ur egy csöppet sem imponál, sem a lopásával, sem jó hírnevével, melylyel eddig dicsekedhetett. Nagyon alsó foku embernek látszik. Még csak nem is terhelt, mint Lombrosoék mondanák, csak romlott. A leghitványabb bűnösök egyike, akiknek jellemét ha egybevetik a bűnükkel, az utóbbiban nagyobb erkölcsi értéket találnak még, mint amabban.

Mert lopni emberi, szegény embernél olykor felebaráti kötelesség. Ha maga éhes, avagy ha gyermeke éhes. De a párbaj-orvos úr gazdag ember. Lopni veszedelmes és így némikép a bátorság próbája. De a párbaj-orvos egy halottat lopott meg. Ha az ég látta is, a hálás párcziens már nem igen beszél. Ez tehát hiénaság, amire csak a csatatér latorjai vetemedtek eddig.

Még mindig nem vagyunk eléggé liberálisak a gazdag emberek iránt. Még mindig nagyobb dolognak tartjuk, ha a gavallér lop, mint ha a rendőrségi album lovagja lop. Mindig küzdöttem az uri osztály mellett, most is azt vallom, hogy az urnak annyi joga van a fegyházi delictumokhoz, mint a proletárnak. Ma még barbár előítélet sötétsége uralkodik, de eljön a világosság kora is és az uri osztály reczipiáltatni fog. És akkor a párbaj-orvosok ha lopnak, szerényen meghuzódhatnak a kétsoros rendőri hírek szűkebb nyilvánosságában és a közvelemény nem követeli meg tőlük, hogy halállal lakoljanak olyan bűntettért, amire a törvény csak néhány havi, vagy esztendei fegyházat mér.

A sötétség zelotái azzal okoskodnak, hogy a súlyosabb büntetés rekompenzációja a kaszinói tagságnak. Kovács Pál kaszinói tag nagyobb becsületűnek tartatik,

mint Kovács Pál fuvaros, amíg mind a kettő büntetlen életű. Ennélfogva ha mind a kettő lop, akkor Kovács Pál kaszinói tag lakoljon is súlyosabban, mert több becsületet vesztett.

Ez persze tetszetős okoskodás, de csak azok a kaszinói tagok vallják, akik nem lopnak. Tessék megkérdezni a párbaj-orvos urat: mit szól ő ehhez? Nem-e hive ő most már a társadalmi halálbüntetés eltörlésének? Bár ennek az urnak még ehhez sincs erkölcsi érzéke, avagy bátorsága jobb meggyőződése nyílt hirdeléséhez. Lám, ügyvédjének előre bejelentette, hogy meg fogja magát mérgezni, mutatta is a morfiumos üveget, aztán a rendőrségi irodában, három ember jelenlétében, csakugyan ki is rántotta, alkalmas pillanatban, mikor kikaphatták a kezéből. Ez olyan becsületbeli formalitás, mint a párbaj Komjáthy-pisztolyokkal. Ezzel tartozott a kaszinónak és formaliter fizetett is. Az igaz, hogy váltóval és talán az is hamis volt, mert hátha nem is volt abban az üvegben morfin?

Erről különben nem szól a rendőri tudósítás, az már gyanúsítás volna. És különben sem akarom a párbaj-orvost arra biztatni, hogy szabadságát használja föl a rendőri irodában lejátszott jelenetnek tanuk nélkül való ismételére. Ellenkezőleg, épen azt akarom újból kifejteni és az ő esetével illusztrálni, hogy a társadalmi halálbüntetés rút, embertelen előítélet, nem a felvilágosodás korába való s társadalmi akciózt kell kifejteni eltiprására. A civilizációnak valamennyien édes gyermekei vagyunk és a civilizáció nem hiányos emberbaráti intézményekben, amilyen a fegyház is. Miért ne vehesse igénybe e jótétéményt a párbaj-orvos? Aki annyiszor nézett szemébe a mások halálának, miért hulljon el ő is a becsület mezején? Ott a törvény és ott a fegyház. Ez a rend és az emberi irgalom. S végre is élete csak egy van, lopni ellenben többször lehet. Ha minden tolvaj főbe lövi magát, mihelyt turpissága kisül, ugyan mivé lenne a büntető törvénykönyv javító tendenciája?

Hogy igazi párbaj-orvos volt, az különben megnyugtathatja a kaszinót is. Mint olvasom, beismerő vallomása után kinyíltterezte, hogy a maga védelmére nem hoz föl semmit, mert a vizsgálatnak, melynek nyugodtan néz elébe, nem akarja útját állani. Hát ez eléggé lovagias, sőt megfelel a lovagiasság szabályainak is. A gentleman gentleman marad az akasztófán is és *nyilatkozik*, amit a nem gentleman nem tesz meg soha.

Ezt már nem a párbaj-orvosról mondom speczialiter, hanem arról a specziesről általában, melynek ő egyik példánya. A szenzációs esetek sokasága adja jogát a kérdésnek: ugyan hány gentleman jár közöttünk emelt homlokkal, készen minden tyukszem sértésért elégtételt követelni, aki époly bonvivant derűvel kérdezősködik Herczeg Ferencz nászuti bohózata után, mint tette a párbaj-orvos, mikor egy ujságíró meginterviewolta? Ez a flegma, ez az egykedvű nyugalom a nyúlé, aki odalapul a szürke földhöz, mikor vadászt szimatol, hogy egybeolvadjon bundája a föld színével. Komédia az életük a parlamenti szónoklattól a prémes bundáig s annyira folyton játszáik, hogy átmegy a vérükbe s komolyan az arcukba szökik

a felháborodás pirja, mikor — kiugratják a nyulat. Ebben az egyben hasonlít a párbaj-orvos a fajtájához, minden egyébben kivételesen alatta áll. A bűnében is, a lakoltatásában is nincs semmi férfiaság. S ha érdemesnek tartottam erre a legujabb társadalmi szenzációra, melyre sok felől rá fog járni a morálfilozófia rúdja, szót vesztegetni, tettem azért, mert az utálatnak meg van a maga biológiai produktuma, amit nem lehet visszanyelni.

Semper.

A kártyás asszonyokról.

— Feleletek A Hét kérdéseire. —

VI.

Mikor fog már megszűnni az a csodálatos, hagyományokon, vagyis inkább a férfi önzésén s a nő butaságán alapuló felfogás, mely egész különböző illetant állít fel a férfiak s mást a nők részére?!

Édes Istenem hát igazán oly helytelen úgy gondolkozni, hogy amily megvetésre méltó egy kártyás férj, épp olyan egy kártyás asszony, aminthogy ha szórakozásból kártyázik valaki, legyen az férfi vagy nő, csak természetes kifolyása az ember mulatni vágyó ösztönének, mely nem nézi azt, hogy a játék mindig nemes is legyen!

Miért nem lehet egy kártyás asszony jó anyja és jó feleség? Miért? mert egy kártyás férfi sem lehet jó férj; mert tegyük fel, hogy van sok oly kártyás férj, ki nem hanyagolja el családfenntartó kötelességeit, de hát azért házasodik-e a férfi, hogy kinlódjék az otthona eltartásáért, ahova csak étkezni s háltni jár; s azért megy férjhez egy nő, hogy gyermekei legyenek, háztartást vezessen s szabadon kaczerkodhasson? Sok férfit kielégíthet egy kártyás feleség, aminthogy vannak asszonyok — saját ismerőseim között is — kik nagyon meg vannak férjükkel elégedve bár az illető városszerte ismert kártyás! No, köszönöm szépen az ilyen asszonyokat, akik örülnek ha a férj a nyert kártyapénzből egy ötöst nyom a markukba s még jobban örvendenek, hogy egész délután késő estig flangálhatnak kényük kedvükre, mert a férj a kaszinóban ül s kártyázik!

A kártyázás épp úgy nem nőietlen dolog, amint-hogy a szivarozás sem az. A kérdés ott rejlik: kellemes-e egy bagós szájat csókolni, vagy se? Ha nem, akkor épp oly kellemetlen az a nőre nézve, ha a férfi száján érzi a füstszagot, mint viszont.

Ugy bizony! nem az a kérdés, ki teszi?! nő-e, avagy férfi? hanem hogy mit szól valamely dologhoz a moral, az ethika s a lelkiismeret?!

Gy.-né.

VII.

1. Hogy illik-e a kártya az asszony kezébe?

— *Ha hat napon keresztül főzőkanál volt benne, a hetedikén, igen.*

2. Lehet-e kártyás asszony jó feleség és jó asszony?

— *Csak annyira, amennyire egy terciz makk kilenczes jó egy quart ász béla ellen.*

3. Helyén való, hogy a zsurokon kártyázzanak?

— *Ha férjeiket még tizszer jobban szapulják, ha »jó barátnőiket« még százszor jobban megszólják, nem baj, csak ne kártyázzanak.*

4. Miképp viselkedjék a férj, akinek kártyás felesége van?

— *Vigasztalódjék avval, hogy felesége kártyázás közben is rágondol, a hányszor a tökfilkót kezébe kapja.*

Dr. Czédly Károly.

VIII.

Örüljenek a férfiak, hogy az asszonyok megunták társágban a tétlenséget és kártyáznak, mert azzal visszatérnek a kézi foglalkozáshoz.

Biztosra vehetik, hogy ha akadna egy irányt adó hölgy, aki elég bátor lenne a zsurokon harisnyát, kézmelegítőt, kabát-kákat s több efféjét kötni a szegények számára, 100 asszony közül 90 — és talán még 9 is utánozná, mert ők maguk is jobban szeretik, de jobban is illik asszony kezébe a munka, mint a kártya.

Minden tulzás ártalmas — ha az asszony tulságosan szeret kártyázni éppen úgy fogja elhanyagolni családját mint ha tulságosan hiú, tulságosan jótékony (t. i. tulságosan gyűlésezik), tulságosan szereti a társas életet, vagy tulságosan a tudománynak szenteli magát, tulságosan kedveli a nemes művészi szórakozásokat vagy tulságosan szeret pletykálni.

A jó asszony megtalálja az arany középutat mindenben; családját jól gondozza és szórakozásra is talál időt — és pénzt.

A zsurokon való kártyázás nem jobb, kivált a férjekre nézve mint a zsurokon tétlenség mellett divó emberszólás, léha udvarlás, kaczerkodás — a partie-vadászat azért fennállhat — de az asszonyok legalább csupa unalomból is nem hallgatják meg az udvarlók ömlengéseit, nem irigylük egymástól csak a festett filkókat és még számolni is megtanulnak a kártya mellett, avval is élesedik az elméjük.

A férj el ne tiltsa valahogy nejének a kártyázást, mert akkor biztos lehet benne, hogy szenvedélyes kártyás lesz az asszony — ha ő maga tud kártyázni, tanítsa meg nejét mindenféle kártyajátékokra, vagy legalább arra tanítsa meg, hogy a kártyázás csakis szórakozásnak való, jobb hiányában; hogy a kártya mellett árulja el legtöbb ember jellemét és hogy jól kártyázni és a mellett kedvesen viselni magát a jó háziasszonyt még kedvesebbé teszi vendégei előtt.

Makkhetes.

IX.

Inkább a kártya mint az udvarló legyen az asszony szenvedélye.

Egy féltékeny férj.

Kedvtelésed — óh asszony — főképp a főzőkanál legyen!

Egy családfenntartó.

A mondó vagyok: kártyázzon az asszony inkább, mintsem lármázzon.

Egy házsártos asszony férje.

X.

Nem akarok naiv lenni, ha azt állítom, hogy mennyivel meghatóbb, kedvesebb kép, a gyermeke bölcsője mellett ülő, édes asszony, mint aki a nyereségvágytól, a játékszenvedélytől remegve, a kártyaasztal mellett tölti idejét. Én bántó dolgot látok abban, ha az asszony pénz, vagyon utáni sóvárgásból kártyázik.

De hát most a század végén, mind-mind azt keressük: a mi izgat. Ez a betegségünk. Nagy betegség. A lelkünk jobb

felének haldoklása. Nem elégszünk meg azzal, a mi szórakoztat, nem érdekel többé a zsurokon az irodalom, a zene, mert ez nem izgat, ezzel nem lehet többé lelkünket kielégíteni és a háziasszony, a ki kiszorítja termeiből a kártyajátékot, bizony nehezen lát maga körül vendégsereget.

Hogy mikép viselkedjék a férj, a kinek kártyás a felesége? Csak meg ne tiltsa a feleségének a kártyajátékot. Mert a mi tiltott — édes.

Katinka.

XI.

A kártyázó nők talán ártanak önmaguknak, de békén marad tőlük — az egész világ. Ez is a világbéke egy neme. Azért tehát törődjenek bele, férj urak s gondolják meg, hogy ha nejeik kártyajátéka eret is vág tárczájukon, de viszont az önök különféle viselt dolgaikról nem lesz lerántva a lepel. Miként viselkedjék a kártyázó nő férje? Egyszerűen fizesse ki felesége kártyaadósságait s lehetőleg ne kibiczeljen neki. S hogy illik-e a kártya a nő kezébe? Milyen kérdés! Semmi foglalkozás nem juttat szép kacsókat és gyémántokat jobban érvényre, mint éppen a kártya. A hölgyek legnagyobb része tudja ezt és érvényesíti tőle telhetőleg.

Bezdán

Steinerné C. Ilona.

(Folytatjuk).

Kiállítás után.

A bőr-medálja.

Bocsánat a Borszem Jankó műfordításai közé való germanizmusért, de igazán nem tudok rá más szót. Azonkívül valóban a bőrmedáljáról akarok beszélni.

A bőrmedálja a szó német értelménye szerint azt az érmet jelenti, ami nincs. Értsd: bőrből készült érem. Az a medálja, melyet én keresek, az volna, melylyel a millenáris kiállításon a magyar bőripart tüntették ki. És nem találom, mert nincs.

Bocsánatot kérek Wolfner Tivadar képviselő úrtól, aki mutathatna egy ilyen bőrmedálját, de nem az ő bőreiről van szó. Azokról a kikészített, szalonba, ebédlőbe való bőrokról, miket szobrász keze farag meg, vagy mintáz a sokszorosítás számára. A bőripar megkapta a maga kitüntetését, a bőr iparművészet azonban hoppon maradt.

Tán nem érdemes rá?

Az iparcsarnok egyik fülkéje fölött volt látható egy nagy darab marhabőr, rajta művésziesen kifaragva a magyar czimer és jobbról balról allegorikus csoportok, mik a timár mesterséget a skulpturával való együtt munkálkodásban tüntették föl. Művészi kivitelű és művészi értékű darab bőr volt az, a mely firmának készült a kiállító számára. Olvasható volt rajta nagy fehér betűkből:

Gmehling Hermann.

Hát ez az egy firma a mi bőr iparművészetünk. A jurynak a fejét sem kellett volna törnie: ki az érdekesebbik, mert csak ez az egy firmánk van. De mivel csak ez az egy van, hát úgy látszik, keresztül néztek rajta, vagy megfélekeztek róla.

Hogy érdemellenek találták volna, nem hihető. Mert ami abban a fülkében ki volt állítva, az a magyar munka tökéletessége volt. Minucziózus gondnal, nagy izléssel és még nagyobb ambícióval készültek az egyes tárgyak, gyönyörűség őket nézni. Ott voltak kiállítva a pannaux-k is, mik a királyi különvonatot díszítik, aztán egy férfisobába való garnitúra ökörtükkökből összeállítva, gyönyörűen metszett bőrbevonattal, tovább egy leheletnyire finom paravant, faragott bőrből, mely a legillato-

sabb boudoirnak is díszére válnék. És remekbe készült egy ebédlő szekrény, véges-végig bőrfaragásokkal berakva, a legsikkesebb darab, ami valaha előkelő ebédlőben találtatott.

Ezek mind szép dolgok, mikén a laikus szem megakadt s mi a szakértő ítéletét elragadhatta. De a hány butoriparos csak van és tagja volt a csoport-jurynak, ismeri ezt a kitűnő czéget a rendes kereskedelmi összeköttetésből és tudja, mit produkál a kurrens ipar terén, hogy mennyire versenyképes és mennyire ki tudja szorítani az importot. És Gmehling Hermann mégsem kapott se diszoklevelet, se arany érmet, még bőr-medálját sem.

Ne tessék vállat vonni e kicsinyes reklamáczióra: jó isten, hát olyan hiúk volnának az iparosaink? Egy medálja! Hát mi ez? Egy medálja, ami van, az csakugyan semmi, de egy medálja, ami nincs, az nagyon sok. Az az iparosnak ugyan az, mint a drámairónak, ha elmarad a taps, bár nem szólt a piszegés. Az nemcsak mellőzés, hanem erkölcsi elítélés is. Sérti az önértéket, szárnyát szegi az ambíciónak és — nos igen — rontja a hitelét. Mert micsoda bizalmat kelthet egy czég, mely egyedül áll a maga szakmájában s a legcsekélyebb hivatalos elismerést sem tudja kivívni a legjobb ereje megfeszítésével?

Aztán tessék még tekintetbe venni, hogy az így mellőzött gyáros valamikor osztrák volt és komolyan vette, a mivel az országnak tartozik, melynek kenyerét eszi. Beállt magyar honpolgárnak és magyar leányt vett feleségül. Őszintén és jó akaratú jött el magyar embernek a magyar ipar szolgálatában s amit Bécsből liferálhatott volna, azt most inkább Budapestről liferálja Bécsbe. Valódi érdemet szerzett magának s egy új iparágat honosított itt meg, amire a törvény adómentességet, a kormány praemiumot szokott adni, mert eminens közgazdasági érdek. A kiállítás pedig egy sor elismerő írást sem ad. Vajon miért? A szegény ember nem gondolhat mást, mint hogy ennek az osztrák származása az oka. Tán osztráknak nézik. Igen de akkor minek bocsátották a magyar kiállításra s akkor mi értéke van a honpolgári eskünek, ha amikor érdem elismeréséről van szó, csak azt a nótát zengik ellene: »Mégis...«

*

Ez a keserves reklamáczió ugyebár, egy kicsit sajtáságos s tán inkább a *Bőripar* című lapba való? Lehet hogy igazuk van. Lehet, hogy a Gmehling Hermann mellőzéséről én nem is tudtam volna soha. De hát megvallom: asszony van a dologban, ez mindent megmagyaráz. — Egy szép asszony, aki ismeri a mellőzött derék embert, panaszkolta el nekem a szegény ember elkeseredését megfogadkozását, hogy vissza megy osztráknak, ha őt esztendő multán sem akarják befogadni magyarnak. S a mily őszintén bevallottam, hogy asszony-sugalmazás adja kulcsát e cikknek, elhihetik, hogy egészen őszinte csodálkozással csóváltam a fejemet, mikor a panasz mibenlétét megértettem. Ez csakugyan méltatlanság, ennél is több: hanyagság. Mert másképp nem tudom megmagyarázni a jury sajátságos visszautasítását, mint hogy egyetlen kiállító reprezentálván a finom bőripart, ezt a »csoportot« egyszerűen kifelejtették. Ami azonban nem csillapíthatja a mellőzött Gmehling jogos elkeseredését, mert a kifelejtés nem nagyobb elismerés a mellőzésnél.

A komoly emberek, ha foglalkoznak ezzel az eltagadhatatlan lapsussal, tán azt mondják: öreg hiba, sajnáljuk, de már megtörtént. A komoly embereknek bizonyára igazuk is van, de tudja isten, nekem, nem komoly embernek úgy rémlik, mintha a hiba vállvonogató szentesítése is kötelesség mulasztása volna. Nem tudom, a Gmehling esete egyedül áll-e, de ha ez volna is, érdemes lenne törődni a reperálásával. A jury mulasztása,

nem sujtathja igazság szerint a mulasztás áldozatát. Ez is justiz-mord s megkövetelheti az orvoslását a jury lelkiismerete is. Nem volna rá mód? Tán a kereskedelmi miniszternek hatalmában volna, tán maga a jury is reparálhatná a hibáját? Az én bohém eszem szerint megérné a fáradságot, hogy a finom bőrmunkákat ne osztrák kézből szereznénk be, hanem magyarból.

Mert ennek a bőrnek jussa van a medáliához.

Simplex.

INNEN-ONNAN.

✧ **Polemia.** Régi dolog, hogy a magyar ujságirodalomban nem lehet polemizálni. Azért nem, mert a polemiaiból, legkésebb a második fordulónál, már czudar gorombáskodás lesz. Azután mindjárt a becsületsértések, a párbajsegédek költséges kocsikázásai; az ellenfelek elintézetlen ügyeinek hánytorgatásai, a becsületbíróságok, a fegyverbíróságok, a testi inzultusok — s egyéb ilyen undokságok következnek. Az ember végtére túlboldog, ha annyi leszamaraztatás, legazembereztetés, legyáváztatás, lepárbajképteleneztetés, összepofoszkodás, lövöldözés és vagdalkozás után — hét öltéssel összevarrt kezében ott szorongathatja a négy segéd aláírta jegyzőkönyvet, mely szerint polemiaja a *lovagiasság szabályainak megfelelően* elintéztetett. Természetes, hogy ilyen viszonyok közt jóra való ujságíró emberek rendszerint irtóznak minden polemiaitól s óvakodnak irólásaiknak az övékével ellenkező véleményét írott megjegyzések tárgyává tenni. Annál csodálatosabb volt a minap, hogy *Rákosi Jenő*, aki a polemiaiban nagymester lenne, ha lehetséges volna nálunk a polemia, fényes pennájával *Bartha Miklósnak* hatásos és hangzatos, de nem éppen mély szélsőbali *carmagnole*-jaiba belé kötni merészkedett. Jézus Máriám, mi lesz még ebből! Már, hogy is lehet az az okos és derék *Rákosi Jenő* ilyen meggondolatlan? Ezek a kiáltások röppentek el az ajkáról a polemia kezdetének láttakor. De *Rákosi Jenő* azok közé az emberek közé tartozik, akik még eredeti, nem várt fordulatokkal meg tudják lepni a világot. *Bartha Miklósnak* replikájára ugyanis — mely még a békés, művelt vita-modor ellen szerencsére egy hangot sem vétett — körülbelül a következőképen kezdte a duplikát. Ah, ez a *Bartha*! Mily felséges író ez a *Bartha*! Mennyei élvezet volt gyönyörű ellenvetéseit olvasni, melyek azonban egytől egyig tarthatatlanok. S miután így megédesítette ellenfelének a szája ízét, izzé-porrá törte annak okoskodását. Mindazonáltal — végezé — ő sohasem látott még olyan kitűnő és finom érvelőt, mint a milyen *Bartha Miklós*. *Bartha* most már érezte, hogy mint afféle nóbel ur, *Rákosinak* revanche-sal tartozik. Folytatta tehát a polemiait, kezdván következő cikkét ekképen: Óh, ez a *Rákosi*! Ha volt valaha a földszínen remek író ez csodálatos szellem, úgy bizonyosan ő az. Páratlan és magasztos szerencse volt olvashatni az ő legutóbbi nagyszerű fejtegetéseit. Inkarnációi ezek az emberi elme legnemesebb makhinációinak, mindamellett nem érnek egy hajító fát sem. Erre megint *Rákosi* felelt s egyenesen kijelenté, hogy ő *Barthát* imádja, *Bartha* ő ezerelemvallást viszonzván, nem titkolta, hogy ő meg *Rákosit* isteníti. A kölcsönös bókók és magasztalások eme stádiumában persze a polemia voltaképeni tárgya, a 67-es közjogi alap, szinte elveszett a szem elől. *Rákosi* cikkeiből csak *Bartha*, *Bartha* cikkeiből csak *Rákosi* nagysága és dicsősége sugárzott felénk. A győztes végre is *Bartha* lett. Miután *Rákosit* már a világegyetem és minden egyéb legfőbb szellemi valamijének nyilatkoztatta ki, *Rákosi* megadta magát és elhallgatott. Ezt már lehetetlen volt túllicizálni s ezzel a polemia véget ért... Nos tehát: lehet a magyar ujságirodalomban polemizálni? Hát nem személyeskedés lesz itt mindjárt minden polemiaiból? Mert legyünk azzal

tisztában, hogy nem csupán az személyeskedés, ha a másik polemizáló felet személyében kisebbítjük, hanem az is személyeskedés, ha a másik polemizáló felet személyében — *na gyiljuk*.

* * *

✧ **A »D« betű.** Mint minden ideges nemzet időnként a francia is úgy érzi, hogy őt valaki elárulja. Tavaly egyszer annyira meglepte a francziákat az elárultatás mániája, hogy a kormányukat s hadseregüket is magukkal ragadták. Egyébként nem volt semmi bajuk; jól érezték magukat, színházba jártak, mulattak, dolgoztak, de közben azon jajveszékeltek, hogy valami gaz hazaáruló eladta őket a németnek. De ki az a gaz hazaáruló? A titkos rendőrség kiderítette, hogy ki. Megszerzett egy darabokra tépett levelet, melyet állítólag a párisi német követségtől irtak a párizsi olasz követséghez — s azt összeillesztvén kiolvasták belőle, hogy a hazaáruló bizonyos »D.« Aztán kinyomozták, hogy ez a »D« egy katonatiszt. E réven végre megállapodtak abban, hogy az áruló »D« katonatiszt nem lehet más, mint a hadügyminiszteriumba beosztott *Dreyfus* kapitány. *Dreyfus* kapitányt ennek utána megfosztották kardjától, becsületétől, mindenétől és várfogoly gyanánt elküldték valami messzi, más világrészbeli szigetre, a hol a bors terem. Mindemellett éppen nem látszott lehetetlennek, hogy *Dreyfus* kapitány egyáltalán nem is volt áruló. Azóta a francziák idegessége lecsillapodott, önérzetük a czár látogatásától nagyon megerősödött, a németektől való félelmük eltűnt — s azt kezdik érezni, hogy őket voltaképen nem is árulta el senki. De hát akkor miért raboskodik becstelenül az a szegény ördög *Dreyfus*, valami messzeséges szigeten, a hol a bors terem? A francziák mind süröbben kérdezzetik ezt s közvéleményük szívesen fogadja azt a röpiratot, mely *Dreyfus* ártatlanságát hirdeti s rehabilitációját követeli. És a »D« betű? Nos, a »D« betű azt is jelentheti, hogy *Divat*. Nagy betűvel kezdődő, hatalmas, ellenállhatatlan, a francziákon mindenkor zsarnoki szélységgel uralkodó *Divat*. Tavaly az volt a divat, hogy *Dreyfus* áruló. Az idén az a divat, hogy *Dreyfus* nem áruló. Mindemellett éppen nem látszik lehetetlennek, hogy *Dreyfus* kapitány mégis csak áruló.

* * *

✧ **Vigan dudál a portugál.** Ez már régi nóta. Nótája egy kedves operettben *Dom Picrates Calabases* herczegnek, kinek neve maradandó lesz. Ma azonban a régi nóta ebben az új variációban járja Budapesten: *vigan dudál a portugál* — nó. Még pedig a legelső és legszebb portugál nó, a portugál királyné. Ez a pompás, gyönyörű asszony, miután Bécsben nagy udvari ceremóniák közt segített öcscsét, az orleansi herczeget, szerencsésen megházasítani, leszaladt egyet Budapestre s felséges humorral, minden ceremóniázás nélkül elmulatott itt három vig napot. Adja Isten egészségére a koronás szép asszonynak s köszönjük neki, hogy így megbecsült bennünket. Hanem azt azért mégis rösteljük, hogy dali magyar nemzeti táncunkat a terézvárosi német orfeum ballett-karán tanulmányozta. Csak úgy rösteljük, mint rösteltük annak idején, hogy a boldogult *Rudolf* királyfi, ha magyar íróval vágyott eszmét cserélni, magához kérte a néhai szegény *Futtakit*, a ki derék ember volt és minden volt, csak magyar író nem volt. Ahogy a szép portugál királyné a magyar csárdást az orfeumi tánczkaron tanulmányozta, épp úgy tanulmányozhatta volna a magyar népdalt a *Folie caprice* énekesnőin, a magyar férfi tipust *Tenczer* Pálon, a magyar katonai virtust *Kreutzerl* Jakab óbudai veterán hadseregén, a magyar nemzeti viseletet a drótostótokon, a magyar nyelvet pedig ama *Gesangskomiker* ajkán, akitől az orfeumban bizonyosan ő is hallotta azt a *G'stanzl*-t, melynek minden negyedik sora úgy szól, hogy: *Jessas ná, der Herr von Rück!*

* * *

✧ **A kiegyezés.** A király ő felségének is, meg *Bánffy*nak is nagyon a szívének feküdt, hogy a magyar nemzet olyan képviselőházat válasszon, amelyik készségesen hajlandó az Ausztriával való kiegyezésre. No — és a magyar nemzet megszerezte ő felségének és *Bánffy*nak azt az örömet, hogy óriási többséget választott, mely kész kiegyezni Ausztriával a kvóta legvégsőbb határáig. Most azonban baj van. Amint *Bánffy* Bécs felé fordul s azt mondja, no hát egyezünk ki, azt kezdi észre venni, hogy mi ugyan kiegyeznénk, de nincs — kivel. Ah igen! Van mivel, de nincs kivel. Mert Ausztriában csupa olyan arrogáns, ellenséges, mérges pófát vágnak ránk, mintha nem kiegyezni, hanem összeverekedni akarnának velünk. A *Nemzet* bátorodik szerényen és aggodalmasan konstatálni ezt a szomorú tény — s erre ucczu, neki hajt az osztrák kormány minden félhivatalos *Fremdenblatt*-ja, *Reichswehr*-je s a többi papiros hadserege vadul a magyaroknak, *Bánffy*nak és kiegyezni vágyó *Bánffy* kiegyezésre elszánt többségének. Ebből még az lehet, hogy Magyarország megbánja, hogy olyan nagyon kiegyező többséget választott, a király ő felsége pedig megbánja, hogy nem inkább Ausztriában feküdt annyira a szívének a kiegyezés barátjainak többségre jutása. *Bánffy* azonban még ilyen kusza helyzetben is példátlanul szerencsés ember. Ha az osztrákok bántják, még megéri, hogy nem csupán egy nagy többség áll fel mellette, hanem egy egész nagy ország. Nemcsak a *Nemzet*, hanem a *nemzet* is.

* * *

△ **Miniszterválságról** tud a bécsi félhivatalos: Dániel Ernő, a legfiatalabb báró és legágilisebb kereskedelmi miniszter állítólag lemond a tárczájáról és Fiuméba megy kormányzó-nak. Kár volna a miniszterért s jó volna a fumeieknek. Dániel Ernő báró ott is csak miniszter volna s Fiumét úgy igazgatná, ahogy eddig még nem igen igazgatták. Azonkívül gazdagabb volna egy szeretetreméltó asszonynyal, ugyanazzal, melylyel Budapest szegényebb lenne. Mi lesz a Park-klubból, ha Dániel Ernővel együtt báró Dániel Ernőné is hivatalát? A budapesti társaságnak ime már a Park-klub a középpontja és báró Dániel Ernőné a Park-klub lelke. Dupla érdekünk van óhajtani, hogy a bécsi félhivatalosra rásüsse a magyar félhivatalos azt a stampigliát, melynek fölírása: »Minden alapot nélkülöz«.

* * *

△ **A magyar közbiztonság.** A szerencsétlen szerb marhakereskedőnek, akit a mester-utczában meggyilkoltak, négy gyilkosa van, mind a négyet halálra ítélték. Az ítélet fölötté kemény s anélkül, hogy meg nem érdemeltnek mondanám, sajálom a tisztelt rablógyilkosokat, hogy áldozatuk szerb ember, azaz idegen alattvaló volt. Ha magyar ember életét és pénzét veszik, az ítélet bizonyára enyhébb lett volna. Ezt kell következtetnem az ügyé z vádbeszédjéből, aki egyebek között súlyosbító körülménynek említi föl, hogy az idegen alattvaló, bizva a magyar közbiztonságban keresett föl bennünket és fegyvert sem hordott magával. A megsértett jó hírű magyar közbiztonságnak a közvádó szerint a legszigorubb megtorlást követeli és mint az ítéletből látható, nem hiába. Az igazság megkapja engesztelő áldozatát s tán külföldi látogatóink is tovább bizakodnak a magyar közbiztonságban, s fegyvertelenül járnak közöttünk azzal a nyugalmas tudattal, hogy ha megölik őket, akár négy magyart is felakasztanak értük.

* * *

Ö **A repülőgépet,** ezen a héten megint felfedezték, ezúttal Máramarosmegyében, Szent-Királyon. A felfedezőjét *Rihász* Sándornak hívják és állítólag zsüri jelenlétében be is mutatta a feltalálóját. Hogy csak úgy *elméletileg* repült-e rajta, vagy csakugyan a magasba emelkedett-e, azt nem tudjuk. Ugy halljuk azonban, hogy a repülőgépet felhozzák ide Budapestre is bemu-

tatás végett. Épen ez a *felhozatal*, az a mi nagyon megingatja a hitünket az új repülőgépből. Mi szüksége van a repülőgépből arra, hogy »felhozzák« Budapestre. Ha *Rihász* ur csakugyan feltalálta a repülőgépet, egyszerűen üljön fel a masinájára, bontsa ki a szárnyait és repüljön fel a fővárosba, egyenesen oda a közlekedésügyi miniszter ablakába. Az nagyon meg fog neki örülni és mindannyian zsüri nélkül is szívesen elhisszük neki, hogy csakugyan feltalálta a repülőgépet.

SZÍNHÁZ.

Hűtelen.

Vigjáték 3 felvonásban. Írta Roberto Bracco. A Vigszínház bemutatója 1896. november 12-én.

Férjnek lenni kellemetlen. A legnemesebb gondolkodású s legboldogabb asszony is, ha nem áldozatot, mindenestre valami nagyon elismerni s méltányolni való dolgot lát abban, hogy az urához hű maradt; délelőttönként, ha a haját lebontja, a tükörben egész világosan látja homloka fölött a mártírka glóriáját 's a mondatai elejéről nominativusban vagy genitivusban, de többnyire accusativusban sohasem hiányzik az »olyan asszony, mint én!« vagy »az olyan asszonyt, mint engem!« Az asszony, — bocsánat hölgyeim — az asszony nem lehet el szerető nélkül s boldog az a férj, a kiben a felesége megtalálta a szeretőjét is. Ezt vallja Roberto Bracco, s félek, hogy igaza van.

Megható, hogy ezek az édes teremtések hányféleképpen tudják megokolni, ha kedves férjeiket megcsalják. Társadalmi szindarabról lévén szó, nézzük a társadalmi szindarabokat, melyek több-kevesebb hűséggel a társadalmi fölfogásokat tolmácsolják. Az egyikben a nagy leszámolás így hangzik: igen, megcsaltalak; de csak, mert a féltéssel megaláztál s azt gondoltam, ha már megalázol, legyen is rá okod! Azért csaltalak meg, hogy kigyógyítsalak! A közönség belátja azt, s megindultan tapsol a szegény kis áldozatnak. De jövő héten jön a másik darab s ebben az asszony már így számol le: »igen, megcsaltalak, de csak mert elhanyagoltál; mert nem védtél meg a csábítások ellen; mert elhittségedben soha nem féltetted, mintha magad volnál férfi a világon, s mintha én másnak sem volnék kíváncsi. Nos hát, megmutattam, hogy vagyok. Azért csaltalak meg, hogy visszahódítsalak!« A közönség azt is belátja; a première hölgyeinek szemeiből a megértés édes könnyei peregnek alá, s még a himje is, »mintha orra alatt reszelnének tornát, tekerő nyilallást érez olyanformát«. De jön a harmadik darab, a vigjáték, s ebben — nagyszerű! — az édes teremtés nem csalja meg az urát! A nagy leszámolás megfejt a rébuszt: »tudod muczuskám, még idejekorán kitűnt, hogy az ember hozzád képest micsoda furcsa majom, hát jól kinevettem. Azért nem csaltalak meg, mert nem volt érdemes és te vagy az én egyetlen, aranyos, ostoba uracskám!« A première hölgyei édesen kacagnak az uraik felé s ezek elégedetten simogatják a szakállukat: persze, ő hozzájuk képest ki ne volna furcsa majom?! De ő férjek, mi történt volna, ha az édes teremtés csak utólag veszi észre, hogy az az ember micsoda furcsa majom?

A világért sem mondom, hogy ez nincs rendjén; hogy ez nem jó, nem helyes, nem áldásos és nem igazságos; csak azt mondom, hogy míg az eszemet bírom, nem fogok megházasodni. Mert a míg a világ

nyáron fürdőkre s télen bálókra, lawn-tennisre, korcsolyára, kivágtott derekakra s elmés csevegésekre van berendezve, mindaddig nem képzelhetek kinosabb, megalázóbb, nevetségesebb és bizonytalanabb helyzetet, mint egy szép, elmés és önértékes asszony férjét. Mert a szépség hódítani akar, az elme kihívja az ostromokat s az önérték nem elég védelem az olyan teremtetéseknél, akik közt nincs egy is, hogy valamely nagy megpróbáltatáskor tehetetlen sirva ne fakadna. De viszont ez az önérték elég arra, hogy a férjet eltiltsa a maga módja szerint való védekezéstől; az ilyen önértékes hölgy, mikor az ő meztelen vállával, kisütött hajával, csipkéivel és szalagjaival elindul, hogy majd taktusra ugráljon, mint a vademberek: olyan fönséggel, méltósággal s komolysággal kér a maga számára föltétlenül bizalmat, mint egy Napoleon, a ki az Alpeseiken készül átkelni vagy egy Franklin Benjamin, mikor elindul szövetségeket keresni. S evvel annyira imponál a férjnek, hogy ez meg sem kíséri az egyetlen jogos feleletet, a mely körülbelül így szólana:

»Drágám, ez a fönség kábitó, ez a méltóság bódító s ez a komolyság igéző. Mindazonáltal én nem bízhatok magában. Mert bizni csak abban lehet, aki önmagában is bízhat s önmagában csak az bízhat, aki ura önmagának. Maga pedig, drágám, asszony, s az asszony sohse bízhat önmagában!«

Mivelhogy az asszony mindennek ellent tud állani, csak annak nem, a mit megkíván. Kész éhhalállal meghalni a hitéért, de bizonyos körülmények közt az életét is odaadná egy szelet turkesztán-dinnyéért. Megölheti magát, mint Lukréczia, de érdekes, hogy ez a kitűnő asszony is nem a Tarquinius udvariatsága, hanem az ura hazaérkezése előtt ölte meg magát. »Elkábultam, elvesztettem az eszem, nem bírtam magammal...« ez minden mentségük s minden magyarázatuk, s én elismerem, hogy ez tökéletes magyarázat s teljesen fölmentő mentség, s ha én (amitől isten ójon meg) ítélő férj volnék, magát a vétket megbocsátanám az asszonynak, csak azt nem tudnám neki megbocsátani, hogy olyan helyzetbe került, amelyben ellentállani többé nem tudott. Mert erről már igenis ő tehet, mert ezeknek az édes teremtetéseknek egész élete, a szórakozásaik minémütsége s a mulatságaik természete, a beszélgetéseik témái s az érdeklődéseik tárgyai, a napjaik beosztása s az öltözködésüknek még a módja is mind arra van berendezve, hogy olyan lépéseket tegyenek, a mik után már csak előre lehet lépni, vissza többé nem. Végre is, hát nem veszik észre, hogy mi el tudunk beszélgetni egymás között is, minket érdekelnek a dolgok önnönmagukért is; mi ismerünk szórakozást asszony nélkül is és tudunk mulatságot nő nélkül is? A nők beszélgetni csak a férfiakkal tudnak, egymással veszekszenek s csak férfival tudnak szórakozni; egymást unják s csak férfival tudnak mulatni. A férfi pedig, a nyomorult, semmit sem ad ingyen; mindenért, a mit ad, engedményekkel kell fizetni — s ez apró engedmények észrevétlen a kötelezettség hálójává bogozódnak az asszony feje fölé. Vagy annyit enged, hogy már nincs joga többet nem engedni, vagy bizva az erejében addig megy el, a hol egyszerre csak elhagyja az ereje. Minden asszony egy-egy Széchy Mária, a ki elébb büszkén veri szép kebelét: majd megmutatom én, mit tud az asszony! — aztán meg szerényen suttogja édes ajka: istenem, hát asszony vagyok! Ez a lélektana a legtöbb házasságtörésnek s ezért a nőknek nincs joga megsértődni, hogy mentül jobban szeretjük őket, annál kevésbbé bízunk bennük. Egyebekben, hogy befjezzem a filippikámat, én nem azt vetem az asszonyok szemére, hogy hűtelenek, mert ez általános emberi gyöngeség. De hogy elfogadják az életnek ama javait s kivételeit, a mit a férfiak hiusága, kapzsisága s féltékenysége a házasság (bocsánat e szóért)

kitartottságában ad nekik; hogy a hűségükkel ügyletbe ereszkedve, a szolgálatot elfogadják, de az ellenszolgálatot nem teszik meg: ezt is és az életfelfogásuk gyermekes léhaságát s a multság meg szórakozás után való beteges vágyukat is érteni értem, megmagyarázni a nők mostani kenyeretlen és tartalmatlan rabszolga helyzetéből nagyon meg tudom magyarázni; elnézni is nagyon el tudom nézni, csak azt nem látom át: mi joguk van ezeknek az édes teremtetéseknek arra a büszkeségre, fönségre s méltóságra, mely kihívást lát a bizalmatlanságunkban s megalázást a gyanakvásunkban.

Nem szeretek a napilapok után kérődzni, inkább tallózatok utánuk; azért mondtam el inkább ezeket, nem annyira kegyeteknek, a kik megharagszanak értte, mint inkább Roberto Bracco urnak, a ki harminczöt esztendő elegáns és ünnepezt férfi létére, ha természet szerint az asszonyok pártján van is, elmés és jószemű ember létére okvetlen keresztül lát rajtuk — s nem is annyira a magam nevében, a kit végre is az egész história csak akadémiáknak érdekel, hanem a férj nevében, aki a Bracco urnak egyébként ragyogóan gazdag műhelyéből föltűnő szegényesen került ki. Az asszonynyal nem egy helyen pompásan fejteti ki a maga hamis álláspontját s evvel szemben a férj nem tud egyebet, mint hűledezni. Kegyeknek, a kik a darabnak legalább is a meséjét az újságokból már ismerik, bizonyára föltűnt, hogy a férj nem mondja ki végre ápertén: jó, galambon; tudom, hogy nem csalt meg; de nem volna kegyes megmagyarázni, mi az ördögöt mászkál egy jó nevelésű, jó nevű s jó erkölcsű uri asszony egy idegen uri ember legénylakásán? Az ám; de ha ezt kimondaná, mi válna ebből a raffináltan kieszt, pompás technikával megcsinált és szikrázó elmésséggel kidolgozott cselekményből? Lát-nivaló, hogy az az olasz verizmus, mely még a francia realizmusnál is jobban megkap bennünket, alapjában éppoly kevésbé hű és reális, mint emez; épp úgy, mint ez, csak a részleteiben igaz, de ezekben aztán annyira, hogy ezek folytán igézi meg még a francziaságnál is jobban a mi latinhoz vonzó rokon-érzésünket.

A Bracco ur virtuóz darabjának (virtuóz már azért is, mert az egész cselekményt három emberrel játszatja meg) legelmésebb s egyuttal legigazabb részlete a második fölvonás. A Don Juan azt mondta az asszonynak: itt könnyű ellentállania, mikor semmi veszedelem nem környékezi. De jöjjön el a lakásomra. Nos, az asszony eljött s Don Juan gyámoltalan tehetetlenséggel ügyetlenkedik előtte. Miért? — a hogy ezt Bracco megokolja, az valószínűs kis pszichológus-remek. Gondoljuk meg csak: kik szoktak a csábítóhoz járni? Asszonyok, a kik már elébb is szeretik, avval a föltett szándékkal jönnek hozzá, hogy gyengék legyenek s az elcsábíttatásnak egy kis szentimentális külszinét, egy kis szinpadi dekorációját követelik tőle, a maguk önértéke s az ő tisztelete maradványainak megmentésére. A csábítót már a megszokás is ebbe a komédiás hangulatba ringatja; mialatt az asszonyt várja a butorokat úgy rendeztet, a virágokat úgy hinteti el, az érzélgős verstördéket úgy felejt az íróasztalán s maga is azt a pásztor-pózt ölti, mint máskor. Pedig most más az eset; most egy hideg és elmés asszony jó, nem meghódolni, hanem győzni, a kit gyengeségre a szive nem biztat, de a hiusága erőre sarkal. Persze, hogy a Don Juan az ő régi eszközeivel evvel szemben úgy áll, mint a ki faltörő kossal megy neki a veronai erősségnek; a mi máskor diadalmas fegyvere, most gúnynak alkalmas tárgya s így a maga vereségének biztos eszköze; mert hisz a szerelemben egy vereség van csak: a nevetségesség.

Ezen a jeleneten fordult meg a darab hatása s hogy a *Hűtelen* noha nagyon tetszett, még sem hatott érdeme

szerint, az meg a *Fenyvesi* ur játékán fordult meg. Olyan tehetséges és értelmes színésznél, mint a milyen Fenyvesi ur, rossz játékról nem lehet szó, csak hamis fölfogásról; de éppen egy igazán jó színész következetes és leleményes művészete teszi még kinosabbá az ellentétet a szerep igazi természetével s a színész más természetű tolmácsolása között. Ez a jelenet azon sarkal, hogy az író az elmés és ravasz csábítóval otromba szerelmi banalitásokat mondhat. Fenyvesi ur ezeket olyan módon mondja el, hogy a közönségben még a vak is észrevegye, hogy ez csak csábító komédia. Ugy érzem, helytelenül, mert a mit mi észre veszünk, a színpadon is észreveszik s a színpadon levő amugy is elmés és gyanakvó asszonynak még éppen csak ez kell, hogy külön figyelmeztessék: látod, szép sólyom, ugy akarnak megfogni, mint a tyukot! Ez túlságosan gyenge támadás s a diadalt is túlságosan könnyűvé teszi, elmés és ravasz ember a banalitásokat hévvel, lelkesedéssel, szinte meggyőződéssel mondja, mert tudja, hogy külföldben nem hatna, nem hódítana s nem diadalmaskodna velük. Épp ilyen hamis az én érzésem szerint, Fenyvesi urnak a harmadik fölvonásról való fölfogása is, a hol a pórul járt don Juan avval van nevetésessé téve, hogy mikor ő a reményei legfőbb fokán érzi magát, a megbékült házaspárnak a szomszéd szobából átcsempész kaczagása világosítja meg előtte, mennyire aiul maradt. Ez a helyzet éppen eléggé nevetséges arra, hogy ne kelljen mókákkal, ujjcsenttetésekkel s ugrádozásokkal még nevetségesebbé tenni — végre is ez a pórul járt ember uri ember, a társadalom legjobb nevelési rétegéből való, a kinek a passiv komikumából sem hiányozhat a vele született vagy bele nevelt előkelőség. S mégis ezt Fenyvesi urtól nem vehetem zokon, mert itt ugylátzik tradícióról van szó; hiszen csak nemrég történt, hogy a magyar színi művészetnek egyik méltó büszkesége avval ütötte agyon az utóbbi tíz esztendő legbájosabb franczia darabját, hogy hőst, egy Afrikajárt, nagy vagyont, nagy tudományt s előkelő nevű idősebb urat egészen úgy fogta föl s ennek következtében azon a genialisan kacagató módon adta, mint a halhatatlan Pont-Biquet-t.

Elismerésre ügyetlenebb vagyok, mint gáncsra, s azért némán hajlok meg *Lánczy* Ilka asszony előtt, a kinek teste-lelke, mintha a Sangiorgi grófné szerepére született volna s egész estén át tán csak három olyan mozdulatot tett vagy hangot ejtett vagy pózt öltött, a mire az ember azt mondja, hogy: no, ez már színészkedés. Hol tanult meg így játszani, így mozdulni, beszélni és — öltözködni: azt csak a tehetségek saját külön istene tudja. Ha a Vigszínháznak arra egyéb joga nem volna, az életre már az is jogot adna neki, hogy *Lánczy* Ilka asszonynak teret és módot adott a szárnyai kibontására. A férjnek amugy is gyászosan jelentéktelen szerepét *Ráthonyi* ur még jelentéktelenebbé teszi, ez a szeremes, csinos és szimpátikus fiatal ember, a ki született férfi-szende, hogy jutott e szerephez, melynek egyetlen magyarázata a némaságában is imponáló erőteljes férfiaság? Valakitől azt hallottam, s én is úgy érzem, hogy erre a szerepre Gál ur alkalmasabb volna. — A *Lánczy* Ilka asszony toilletteit, melyekben a szerénységnek az izlés nagyobb hatást, s a színpad berendezését, melyekben az izlést a bőkezűség támogatja, eléggé méltatták már mindenütt. De talán nem fölösleges kiemelni azt az öntudatosságot, amely mindezekben nyilvánult; toilletekben épp úgy, mint berendezésben, sőt még a lakások ruhájában is ezt az igaz olaszágot, melyben az izlést s az előkelőséget folyton fenyegeti a pompa szeretete; hogy a toilletek szigorúan az alkalomhoz mérték, hogy a bútorok s az épületek egységesen stilizáltak, s más itt a szalon, melyben sok a hely s kevés a bútor, s más a garçon-lakás, amely hiven

az élethez szinte túl van tömve bútorokkal. Mintha fölélednének a nemzeti színház ama legendás idejei, mikor az emberek beszélni, öltözködni s bútorozkodni a színházba jártak tanulni.

Ignotus.

Helyreigazítás. *Wünsch Róbert* urról mult heti cikkünkben tévesen irtuk, hogy a kiállítási terület alagsóvezését ő végezte. Ez az 1885-iki kiállításra vonatkozik és nem a jelen kiállításra, a mit az érdemes czég kívánságára ezennel helyreigazítunk.

Az Első biztosító intézetnél katonai szolgálat esetére ő cs. és kir. fensége József főherczeg védnöksége alatt, (Budapest, V., Erzsébet-tér 1.) f. évi október havában 1,285,700 koronáról szóló belépési nyilatkozat nyújtatott be s 1,270,981 koronáról szóló kötvény lőn kiállítva. A biztosítási tőke immár tehát 22,109,869 koronára rug. Az intézet tudvalevőleg fiugyermekek számára biztosít tőkéket és járadékokat a katonai szolgálat költségeinek fedezésére; — illetve be nem soroztatás esetén ellátás céljából a nagykorúság idejére.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Főmunkatárs: KÓBOR TAMÁS.

KÖZGYÜLÉS.

Az „Első magyar részvény-serfőződe“

t. cz. részvényesei ezennel tiszteletteljesen meghivatnak a folyó évi november hó 22-én délelőtti 11 órakor a társaság VIII., Eszterházy-utca 6 sz. saját háza első emeleti iroda helysegeiben tartandó

XXIX. rendes közgyűlésre.

Tárgyak:

1. Az igazgatóság évi jelentése a felügyelő-bizottság által megvizsgált mérleg előterjesztése, a kifizetendő osztalék megállapítása és a felmentés megadása.
1. Az alapszabályok 1., 2., 5., 8., 9., 15., 17., 19., 26., 41., 42 és 43. szakaszainak megváltoztatása.
3. Négy igazgatósági tag és egy felügyelő-bizottsági tag választása.

Azon t. cz. részvényesek, kik szavazó jogukat gyakorolni akarják, sziveskedjenek részvényeiket szelvényeikkel együtt, az alapszabályok 13. §-a értelmében legalább két nappal a közgyűlés előtt a társaság pénztáránál (VIII., Eszterházy-utca 6. sz. 1. em.) térítvény mellett letenni, hol a felügyelő-bizottság által megvizsgált és helybenhagyott mérleg, valamint az igazgatóság és felügyelőbizottság jelentései nyolcz nappal a közgyűlés előtt a részvényes uraknak rendelkezésükre állanak.

Budapest, 1896.

Az igazgatóság.

Gyártmányaim

mindenféle ismeretek, mint jók és olesók.

Remontoir-nikkel 3 50, Remontoir-ezüst 6 50, Remontoir-horgony Brequet ruganyal, 15 kövel 10 50, 16 kövel, Glashütte rendszer 12 50, Ebresztők, horgonyjarrattal, világítóval elsőrendű minőség 170 50, regulatorral 1 70.

1 napos, ütessel, 5 75, 10 napos 8 50. Képes árjegyzék órákról, láncokról, regulatorokról, arany- és ezüstárúkról a legfinomabb minőségig ingyen és bérmentve. Nem tetsző áru becsereztetik, vagy a pénz visszaadatik.

Karecker Eug. Óragyár

98. Bregenz am Bodensee.

Kétévi jótállás.

Legczélszerűbb, legtartósabb, legolcsóbb az

aszfalt-burkolat.

Templomok, tantermek, folyosók, járdák, kocsutak, hidak, vágóhidak, istállók, magtárak, műhelyek, kapualjak udvarok, terraszok, játszóhelyek stb. aszfalttal burkolását, nemkülönb

nedves lakások gyökere szárazzátfelét

jótállás mellett legolcsóbban elvállalja

a magyar

aszfalt részvény-társ.

Árjegyzék, költségvetés ingyen!